NEVELÉSÜGYI SZEMLE

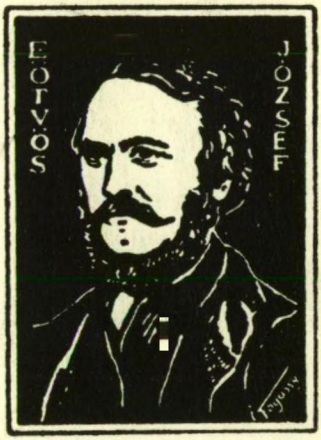

III. évfolyam. 1939. június 6. szám

A DÉLMAGYARORSZÁGI NEVELŐK EGYESÜLETÉNEK
hivatalos lapja.

Szerkeszti: TETTAMANTI BÉLA

SZEGED

Modern problémák az európai nevelésben.

A kor, melyben élünk, a nagy nyugtalanság kora. Smuts tábornok, a délafrikai államférfi ezt úgy fejezte ki híressé vált metaforájában, hogy az emberiség elbontotta a sátrait és most útban van . . . nem tudni hová . . . Huizinga, a hollandi kultúrfilozófus, akinek a „Holnap árnyékában" című könyve magyarul is megjelent tavaly, ugyanerre a megállapításra jutott, csak más szavakkal fogalmazta meg azt: szerinte az emberi társadalom megszünt sztatikus fogalom lenni és mainapság már az állandóan változó, a haladó jegyeit mutatja . . . Spengler pedig — az „Untergang des Abendlandes"-ban — megszabta már ennek a haladásnak az irányát is; a mostani társadalmi rendszer, sőt az egész mostani kultúra egyenes irányban és nagy gyorsasággal halad azon nagy katasztrófák egyike felé, amelyeknek összesége a világtörténelem.

Ha nem fogadjuk is el Spengler pesszimista álláspontját a végső kifejlést illetőleg, ha mindenünk tiltakozik is az ellen a gondolat ellen, hogy legyen egyszer egy idő, amikor mostani kultúránk épp olyan múzeumi objektummá vált, mint ma a Husvét-szigeti óriásszobrok építőinek, vagy az Inka-indiánoknak kultúrája, azért mégis kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a világ jelenlegi kultúrája, melynek igen nagy része éppen az európai szellem terméke, súlyos válságban van: a válságjelenségek túlságosan nyilvánvalóak ahhoz, hogy erőszakkal rémképeknek nyilváníthatnánk őket. A kultúra egyszerre sztatikus és dinamikus fogalom, hirdeti Kornis Gyula, jelenti megállapított értékeknek rendszerét és ezeknek az értékeknek megvalósítására irányuló törekvést is. Nos, a három alapérték, az Igaz, a Szép és a Jó kezd egyre relatívabbá lenni, a megvalósításukra irányuló törekvés pedig egyre jobban gyengül és mindkét körülmény elsősorban a kulturális válság tényének bizonysága.

Csak egész kevés példát akarok ennek az állításnak a bizonyítására felhozni. Az igazságok összesége, a tudomány az elmult harmincnegyven év alatt roppant nagyot haladt előre, de éppen ez a haladás krizisbe sodorta a tudományos gondolkodást Régi igazságaink nem igazságok többé: az anyag nem anyag, hanem egymás körül keringő elektromos töltések milliárdjainak összesége; az elemek nem valtozhatatlanok, hanem adott körülmények között egymásba mehetnek át, a rádiumból idő jártával ólom lehet; a tér nem olyan, mint ahogyan azt az euklidesi geometria alapján magunknak el tudtuk képzelni, hanem négydimenziós, önmagába visszatérő valami, amit még a szakember is csak képlet formájában tud appercipiálni, a laikus pedig egyáltalán nem. Ez

a bizonytalanság, az igazságoknak ez a relativitása áttevődik a szellemi élet kevésbbé exakt területeire is, és egyre többen vannak azok, akik a változásokba beleszédülve, lemondanak az igazságkeresésről. Különösen a mai átlagember van borzasztó erős kisértésnek kitéve, hogy egészen sutbadobja azt a régi, rossz szokást, a gondolkodást. Hiszen az újságok, a reklámok, a rádió mind helyette gondolkodnak, miért törje a fejét, amikor az újságból megtudja, mi az igazság, rádióból megtudja, hogy mi az, ami számára legjobb, vagy legegészségesebb, vagy legfontosabb . . . Ennyit az Igazról . . . A Szép megvalósítása, a művészet, szintén elvesztette a régi normákat. Az u. n. képzőművészetekben nem alapkövetelmény többé a technikai tudás és az embertől érzékelhető szokott formák ábrázolása, pedig ezek a követelmények egyaránt kötötték — mondjuk — az egyiptomi Sheik el Beled-szobor alkotóját és Pheidiast, utánuk pedig Michelangelot és Rodint. A zene elvetette egyik alkotóelemét, a melódiát és csak a másikat tartotta meg, a ritmust. A kifejezőművészeteket, szinházat, filmet a divatőrület irányítja és a sztárimádat. Az egyetlen művészi ág, mely minden „Neue Sachlichkeit" ellenére is szépet és nagyot alkot, az építőművészet. Ez azonban kevesek művészete: a nagy tömeg teljesen közömbös ezzel és minden más művészi alkotással szemben is.

Tulajdonképpen nem is a művészi produkció nívójának csökkenése a legaggasztóbb válságjelenség, hanem éppen a nagy tömegeknek ez az abszolut közömbössége a művészi alkotással szemben. Ma már senki sem festeget szórakozásból, hanem legföljebb fényképez; alig játszanak az emberek valami hangszeren, inkább bekapcsolják a grammofónt, vagy a rádiót; nem vesznek részt amatőr színielőadásokban, hanem valamelyik mozicsillag uszályhordozóivá válnak. Úgyhogy láthatjuk: egyaránt baj van a Szép ideáljaival és azoknak megvalósításával is.

A Jó megvalósulása, az erkölcs pedig . . . ha lehet, még szomorúbb képet mutat, mint a tudomány és a művészet. A darwin-spenceri evolució nem vezércsillaga többé a mai kornak, ma már senki sem kapcsolja össze az „előre" tisztán geometriai fogalmával a „bigger and better" biztonságát (Huizinga), de a hanyatló égitest fénye még mindig elég arra, hogy elhomályositsa a betlehemi csillag szerény ragyogását. A természettudományos „survival of the fittest" mellett lemarad a felebaráti szeretet. A társadalmi erkölcsöt relatívvá tette a marxizmus, mely más mértékkel mér az Osztályon kívül lévők, mint a bentlévők számára. Az irodalom addig szolgált a szabad szerelemnek, míg megbomlott a társadalom legkisebb sejtje, a család. A szociológia Malthusai addig hirdették a születések korlátozását, míg a születési statisztikák szörnyű számai európaszerte rémületbe ejtették a gondolkozó főket. Vagyis a Jót sem törekszünk már oly mértékben megvalósítani életünkben, mint amennyire azt megérdemelné.

Ez a kulturális válság igen intenzív pedagógiai tevékenység elindítójává lett mindenfelé. Talán soha sem irtak és vitatkoztak annyit pedagógiáról, talán soha nem próbáltak ki annyi reformot rövid időn belül, mint éppen az elmult évtizedekben. Mindenütt megváltozott, központiasodott az iskolaszervezet. Mindenütt megjavították a tankönyveket

és kidolgozták az újabb gyermekpszichológiai alapon álló módszereket. Sőt, a pedagógia kilépett az iskola kapuin és a gyermek életének állandó részesévé lett. Ma már az iskolán kívül is számtalan pedagógiai célú intézmény formálja a gyermeki lelket.

Legforradalmibb volt ez a pedagógiai tevénység abban a három államban, mely államformáját is teljesen megváltoztatta, a kommunista Oroszországban, a fascista Olaszországban és a hitleri Németországban. Ezekben az országokban az államforma megváltozása az egész nép világnézetének átformálását tette szükségessé az új eszmének megfelelően. Az illetékes vezérek tisztában voltak azzal, kogy ezt a feladatot a többékevésbbé tradicionális alapon álló iskolarendszer nem tudja kellő tempóban megvalósítani, szemben a család, az egyház és a klasszikus irodalom befolyásával. Ezért a nevelés súlypontját igazán zseniális meglátással áttólták az iskoláról az iskolánkívüli nevelőintézményekre. A kommunista Oroszország minden ifjú polgárát szellemileg szeparálták a felnőtt generációtól és végigvitték a „kommunista malmon", mely aztán mindenkit egyformára őrölt. Az orosz gyermeket hat éves korában az „októberi gyermekek" közé sorolták, tíz éves korában „kommunista úttörő"-vé tették, 15 éves korától 23 éves koráig pedig a „komszomol", a kommunista ifjúmunkásság befolyása alá helyezték, jól tudjuk, hogy milyen eredménnyel . . . Olaszországban természetesen egészen mások voltak a célkitűzések, de a módszerek hasonlóak. Az iskolákban magukban kevés volt a változás, de mindjárt a Marcia su Roma után megalakultak a Balilla és az Avanguardia, a megfelelő leányszervezetekkel, (Piccole Italiane és Giovani Italiane) és 1926-ban már külön törvény illesztette be mindkettőt a fascista politikai rendszerbe. Ma az olasz gyermek 8-tól 18 éves korig ezekben az intézetekben nevelődik és ezen a koron túl sem kerül ki az állam nevelő befolyása alól, amelyet a fascista továbbképző szervezet, a Dopolavoro, képvisel. Mindezek együttműködésének eredményeként alakult ki a nagy és egységes Itália, amelyet ismerünk . . . A nacionálszociálista Németország szintén radikálisan járt el: az egész nevelési rendszert monopoliziálta és az NSDAP közvetlen ellenőrzése alá helyezte. A hivatalos kiadvány: „Deutsche Erziehung im neuen Staat", mely 1935-ben jelent meg, így határozza meg az új állásfoglalást: „A nemzeti szociálizmus nem „reformot" kíván, hanem teljesen új alapokra akarja helyezni nevelési rendszerünket, mely, — habár egyrészt megtartja a mult hagyományait, — másrészt könyörtelenül el fog törölni mindent, ami nem kongeniális a nemzeti szociálista Weltanschauunggal". A nevelés itt is „tanító" iskolák és „nevelő" intézmények párhuzamán épül fel. Az iskola sokban hű maradt a régi „Gelehrtenschule" hagyományaihoz és tanít, a nemzeti szociálista eszmevilágba pedig a Jungvolk és Jungmädel, illetőleg a HJ és BDM vezetik be a gyermekeket. A magasabb korosztályok nevelését célozzák az Ordensburg-ok és az SS-iskolák, a felnőttek irányítását, különösen pedig a munkásságét, a KdF vette kézbe. Ez a rendszer természetesen túlságosan fiatal még ahhoz, hogy érdemleges véleményt mernék nyilvánítani róla.

Európa egyik államában sem volt félig sem olyan mélyreható a

nevelés reformja, mint az említettekben, de feltétlenül fel kell figyelnünk arra, hogy a legnyugatibb demokrácia, Anglia is államosít és egyre több szerepet juttat az iskolánkívüli szervezeteknek. Példaként talán csak a cserkészetet idézem. Franciaország szintén nagy lépést tett előre: az 1928—36-ig terjedő időszak alatt gyakorlatilag megvalósította az ingyenes középfokú oktatást, hogy a demokratikus „egalité" szellemében mindenkinek egyforma lehetőséget nyujtson szellemi képességeinek kifejtésére. Még az erősen konzervatív magyar nevelés sem kivétel a kísérletezés általános szabálya alól. Gondoljunk csak a Klebelsberg-féle középiskolai trifurkációra, vagy a kultúrfölényes kultúrkülpolitikára? Vagy gondoljunk a mindennapos testnevelésre, a rövid órák bevezetésére, az osztályfőnöki órára, a klasszikus nyelvnek modern nyelvvel való helyettesítésére, amelyeket mi magunk mind végigcsináltuk és amiket maga gróf Teleki Pál bélyegzett kísérleteknek a 38-as Tanterv bevezetésében. Nyilvánvaló, hogy ha nem is olyan nagy skálán, mint a nagyhatalmaknál, de nálunk is intenzívebbé vált a pedagógiával való foglalkozás, amit mi elsősorban a tudatosan vagy tudattalanul mindenki agyában ott lappangó nyugtalanság egyik külső jeleként fogunk fel.

* * *

Ennek a pedagógiai tevékenységnek jelenleg már nem is egyszeres vagy kétszeres, hanem legalább is négyszeres feladatot kellene megoldonia.

1. Ki kell fejleszteni a lehető legtökéletesebben a gyermek testi-lelki képességeit.

2. Képessé kell tenni a választandó hivatásában való eredményes munkára, vagyis hasznosítható alapműveltséget és fejlődésképes munkamódszereket kell adni.

3. Tekintetbe véve azt, hogy a mai kor mechanizálódásával egyidejűleg egyre kevesebb manuális munka jut majd egy emberre, nevelni kell a gyermekeket az előálló szabadidő praktikus és produktív felhasználására is.

4. Végül pedig nevelni kell a gyermeket a szociális közösségek számára is, melyek nélkül léte el nem képzelhető.

Tehát az új nevelés jelszavai: egyéniségfejlesztés, praktikusság, szabad időre való és szociális nevelés.

Az egyéni adottságok között elsősorban a testet fejleszti a modern nevelés, hogy aztán az ép testet az ép lélek alkalmas hordozójává tegye. Már csecsemőkorban megkezdődik a testnevelés a szabad mozgási lehetőségek megadásával; óvodákban és elemikben folytatódik a Montessori-féle gyakorló eszközök használatával, ritmikus, énekes játékokkal; a középiskolák és az egyetem pedig rendszeres sportkiképzést adnak. Azonban itt már két komoly probléma is felmerült. Az egyik lényegileg az, hogy a gyermekek legnagyobb százaléka nem lévén eléggé jó önmegfigyelő és önkritikus, nem érzi meg képességeinek határait, győzniakarásától hajtva, túlerőlteti önmagát és komoly károkat okoz szervezetében. Kísérjük csak pár évig figyelemmel jói sportoló diákjainkat, hányan esnek ki szívbajok és egyéb belső elváltozások miatt éppen a legatlétább típusúak közül és látni fogjuk, hogy ez nem egyedenként fel-

lépő *orvosi* tény, (melyet profilaktikusan el lehetne hárítani, talán például az iskolaorvosi intézmény rendszeresebb kiépítése által), hanem igenis általános, *gyermekszpichológiai* tény, melynek magyarázatát, és utána megváltoztatását egyedül a gyermekpszichológiától várhatjuk.

A másik probléma lényege pedig annyi, hogy az új nevelés túlzott fontosságúnak állítja be a testi eredményeket és felmagasztalja a testet a lélek rovására. Igy a gyermek ítélőképessége megromlik és többre becsüli a sportbeli, mint az észbeli vagy jellembeli kiválóságot. Mint legtöbb gyermekkori hibát, azt is elsősorban a felnőttek helytelen attitüdjének kell betudni. A gyermekek általában egyideig egészen észszerűen viselkednek a sporttal és a sportemberekkel szemben, de ki kívánhatja a 15—16 éves, egyéniségét mindenáron érvényesíteni akaró kamasztól, hogy közömbös maradjon, amikor az újságban a saját nevét olvassa? És mivel sportbeli kiválóság már korán hasábos cikkeket eredményezhet, szemben a tanulmányi verseny győztesének kijáró kétsoros vállveregetéssel, mi sem természetesebb ugye, mint hogy a gyermek Csík Feri, Sárosi, vagy Elek Csibi akar lenni és erre állítja be egész életét. Az ilyen gyermekekből lesznek aztán, — miután saját testi teljesítő képességükben csalódtak, — azok a „sportemberek", akik soha ki nem mennének a szabadba kirándulni, de minden vasárnapot a futballpályán töltenek, akik számára az osztrák Anschluss csak azért volt probléma, mert Seszta meg Sindelar nagyon megerősítették a német válogatottat és akik — mint azt Cyril Norwood, Harrow School igazgatója feljegyzi — komolyan vitatkoznak azon, hogy melyik nagyobb teljesítmény, Anglia miniszterelnökének lenni, vagy bekerülni a híres oxfordi nyolcasba? Ez a jelenség is annyira általános, hogy legkomolyabban kell gondolkodnunk a jövő rendszabályai felől.

A lelki tulajdonságok közül az értelem az, aminek fejlesztése a nevelés homlokterében áll. A modern módszer már igyekszik a memória helyett az intellektust, a merev reprodukció helyett az irányított, de mégis önkéntes produkciót tenni a tanulás alapjává. Igen jó tankönyvek íródnak, melyek már nem szószerinti megtanulásra, hanem többszöri átolvasásra és önkénytelen kivonatoló processzusra valók. Minden iskola ellátja magát fizikai, kémiai, biológiai laboratóriumokkal, ahol a tanuló a maga munkájának eredményeként éri el a — neki új — igazságokat. Mindenütt vannak önképzőkörök és vitatkozó társaságok, melyeknek tevékenysége gondolatébresztő és gondolkozásra kényszerítő is lehet. Igen ám, de mindezek felett ott tornyosul az osztályozás, illetőleg a minősítő vizsgák rendszere és sötét árnyékot vet tanításra és tanulásra egyaránt. A tanárnak egy bizonyos előre meghatározott anyagot el *kell* végeztetnie, mert különben képességeit fogják kétségbe vonni. Az előírt anyag pedig olyan nagy, hogy a 9—10 tantárgy és a 4—5 féle különóra útvesztőjébe hajszolt diák nem tudja azt a maga önálló munkájával elvégezni. Mit tehet ilyenkor a tanár? Legtöbbnyire úgy segít a bajon, hogy a szép stílusú könyvet „kijelöli", a fizikai, kémiai kísérleteket maga mutatja be, a viták témáit maga állapítja meg és közben nem törődik vele, hogy az eredmény, amit tanulói produkálnak, minden szépsége mellett sem az, amire törekedett. Nem veszi észre, hogy leg-

jobb tanulói nem a legeszesebbek, hanem a legönállótlanabbak közül kerülnek ki, akikben túlteng a verbális kifejezés készsége, a gondolkodó képesség rovására. Nem realizálja, hogy tanulóinak reproduktív memóriáját fejleszti ugyan, de e közben produktív képzeletét egészen elsorvasztja. Igy nevelődnek aztán mindenfelé az önállóan gondolkodni nem képes nyájemberek, kész prédájául minden lelkiismeretlen, de e mellett eléggé nagyszájú demagógiának. Hogy a helyzeten hogyan lehetne segíteni, nem tudjuk, de egy bizonyos: a tanuló túlterhelésének megszüntetése és az osztályozás rendszerének megváltoztatása már nagy lépés volna az igazi értelem fejlesztés terén.

A léleknek másik fontos oldala az érzelmi oldal. Ennek a fejlesztéséről sokban gondoskodik az új nevelés, mivel azonban minden érzelem csak más emberekkel vagy embercsoportokkal való relációban képzelhető el, legyen szabad az érzelmi nevelést majd a szociálissal egybeolvasztva tárgyalni.

Az akarat nevelése szintén érdekes polémiák kiinpulópontja lett az utóbbi időkben. A gyermek érdeklődésén alapuló, ú. n. természetes pedagógia, mely egészen Rousseau-ig megy vissza, a 20. században olyan apostolokat kapott, mint Montessori és Helen Parkhurst, a Dalton-terv megalkotója és így most új lendülettel hirdeti, pszichológiai alapon, hogy a diáknak azt kell tanulnia, amihez kedve van, akkor, amikor kedve van és úgy, amint kedve tartja! Ez a felfogás azonban Franciaországban, Angliában és sok más ország között, minálunk is heves ellenzésre talál. Például Alain, a franciák egyik vezető pedagógusa egyenesen szembeszáll minden „simogató pedagógiával". „Propos sur l'Education" c. munkájában a korai nevelés legfőbb céljává az akarat erősítését teszi. Szerinte a tanulással együttjáró szellemi megerőltetés, lelki összeszedettség sokkal fontosabb, mint maga a megtanult tény, a legfontosabb dolog a „difficulté vaincue". Ezért a tananyag, a tanulási idő, a módszer megválasztása igenis mindig a tanár kezében kell, hogy maradjon, aki igenis kényszerítheti a tanulót a tanulásra; különben sosem tanul majd bele az élet egyenletesen ritmikus munkatempójába, aránylagos unalmába. Alain szerint: „il faut savoir s'ennuyer d'abord" és ugyanezen a nézeten van sok más angol pedagógus is. (Campagnac: Society and Solitude; W. H. S. Jones: Disciplina.) Nemrégiben hangzott el az angol igazgatók Egyesületének közgyűlésén ez a kijelentés, egyik illusztris résztvevő ajkáról: I have a grim message for the boy. He has to learn, in many cases he has to learn by heart. It may be irksome, it may be dull, but... there can be no discipline of the mind, no training to think... unless the facts are learned. (Percy 78.) Tehát ismétlem, az új iskola nem tudja, mit kezdjen az akarati neveléssel, feláldozza-e neki az egyéni képzés szempontját, vagy az utóbbinak vesse áldozatul az akaratot?

Röviden említettem néhány problémát, melyek az individuumként vett gyermek adottságainak kifejlesztése közben útunkba kerültek. Most vizsgáljuk meg, miként nevelődik a gyermek leendő hivatására, mint képesíti nevelése valamiő pozició betöltésére? Bizonyos értelemben erre szolgáltak az eddig említett eljárások is: erős munkabíró test, lo-

gikus gondolkodó készség és ingadozásmentes akarat minden pályán egyaránt szükségesek. De ezeken felül a gyermeknek tudás is kell, ismeretek kellenek, amiknek alapját az iskola veti meg. A probléma tehát: mit tanítson a modern iskola?

Ebbe a kérdésbe fogni annyi, mint darázsfészekbe nyúlni. Az extrémista reformer-pedagógus esküszik a korai specializálódásra, a par excellence hasznos tárgyakra, mint elemi arimetika, idegen nyelvek, gyors- és gépírás stb. A konzervatív viszont kitart a l'art pour l'art tanulás mellett és gyakorlatiatlan tárgyak életbenmaradásáért harcol, tisztán elvi-pedagógiai alapon. Legsúlyosabb és legjellemzőbb erre az a harc, mely a latin nyelv körül folyik. Az az ellen állhatatlan harci tank, mely eddig minden esetben lehengerelte a „modernistákat", a formális képzés elve, kezd már eltünni a latin védelmezőinek fegyverei közül. Ma már senki sem állítja, hogy ha valaminő elmebeli képességünket növeljük egy bizonyos tárgyon, azáltal a képesség mint olyan, maga is megnő és más tárggyal kapcsolatban is nagyobb eredményekre képes; hogy ha pl. latin szavakon fogjuk gyakorolni és eredményesen a memóriánkat, jobban fogunk emlékezni a történelmi évszámokra is. Jelenleg már ott tartunk, hogy a képességfejlődés transzferje csak akkor következik be, ha közös felhasználható elemek vannak a gyakorlásra használt és az azután következő anyagban, vagyis pl. a latin segít a francia tanulmányokban, mert sok francia és latin szó rokon eredetű és mert a latintanulás módszere is, részben, azonos a francia nyelvi tanulás módszerével, (pl. fordítás, szótárhasználat stb.) de másirányú szellemi munkánál nem segítség. Tehát ismétlem, a latint már nem a formális képző erő védi, hanem a „hagyományos középiskolai oktatás folytonossága s a latin nyelvnek, s irodalomnak és intézményeknek az ókoron innen is, az egész középkoron át terjedő és ma is élő egyetemes érvénye, illetőleg szabályozó hatása". (R. U. 165.) A támadók viszont hangsúlyozzák, hogy a középiskolai latintanítás sosem elegendő sem a nyelv, sem a nép szellemének megértésére. Az irodalom igazi élvezetéig a tanulók 90 %-a sosem jut el, tehát ezek egyszerűbben ismerkedhetnének meg a klasszikus világgal kongeniális fordításokon keresztül, három-négy esztendős nyelvtani csetlés-botlás nélkül, stb. stb. Jómagam, mint modern nyelvi szakos, érdekelve vagyok; így nem folytatom az ellenérvek felsorolását, csak azzal fejezem be a latin problémát, amivel a rádióbemondók szokták híreiket: a küzdelem még tart... Mutatis mutandis, ugyanez a vita folyik majdnem minden tantárgy körül: milyen korban kell felvenni, milyen intenzitással kell tanítani, hány évet, heti hány órát kell rászánni stb. stb. Azt hiszem, a jövő megoldása körülbelül az lesz, hogy a gyermek az elemiben — amely nyolcosztályú lesz és kötelező — megkapja majd az alapműveltséget, a három-négyosztályos középiskolában szakszerű pályaválasztási tanácsadás után bizonyos tárgycsoportokra fog specializálódni, (mint nyelvi-irodalmi, természettudományos történeti, gazdasági, stb. csoportokra), az egyetemen pedig a tárgycsoportok egyik részét fő, a többit mellékstudiumként fogja kezelni. Ennek egyelőre igen nagy akadálya a képességvizsgálati módszerek elégtelensége és a képzett gyermekpszichológusok hiánya.

Nyugaton mindenesetre előbbre vannak ebben a dologban, mint nálunk. Angliában pl. a munkaügyi minisztérium és egész sereg helyi nevelőhatóság által fenntartott tanácsadó-rendszer nemcsak ilyen vagy olyan pályára alkalmasnak jelenti ki az általa megvizsgáltat, hanem sok esetben állásba is segít. (Statisztika szerint minden negyedik elhelyezkedés ilyen tanácsadó szervek közvetítésének eredménye. Yearbook of Education 238.) Németországban a nemzeti szociálizmus első kultuszminisztere, Hartnacke kidolgoztatott Dr. Wohlfahrttal egy igen érdekes módszert, mely egyelőre csak egyetemi relációban nyer alkalmazást, de itt majdnem tökéletesen megméri a megvizsgáltak képességeit. Sajnos mi nálunk úgy látom, hogy a pályaválasztási tanácsadó intézet egyetlen tevékenysége a maturandusoktól beküldött statisztikai lapok feldolgozásában állhat, legalább is az iskola életében sehol semmi nyoma nincsen tevékenységének. . . Általában úgy tűnik fel, mintha éppen a hivatásra való nevelés volna leggyengébb oldala az új pedagógiának, aminek valószínűleg az az oka, hogy ezen az oldalon legnehezebb a régi hagyományok lerombolása és az új alapkövektől való kiindulás.

Körülbelül hasonló a helyzet a szabadidő praktikus felhasználására való nevelésben is. Erről igen sokat olvastunk különösen újabb angol pedagógiai íróknál. Oka: elsősorban a sok munkanélküli, akiknek kényszerű szabadidejét ki kell valamivel tölteni, ha nem akarjuk őket teljes erkölcsi romlásnak kitenni, azután annak a ténynek a felismerése, hogy ezentúl a fokozatos gépesedés miatt egyre több lesz az emberek fölösleges ideje, amelynek produktív felhasználásától esetleg egy nemzet sorsa függhet. Ilyen körülmények között a modern pedagógus fontolóra veszi, hogy az általa nyujtott nevelés kifejleszt-e valami, a tanulmányi időn túl is fennmaradó érdeklődést a gyermek lelkében. Vannak, akik azt állítják, hogy nem volna szabad különbséget tenni munkára és szabad időre való nevelés között; minden emberi tevékenységben nagyjából ugyanazokra az értelmi és erkölcsi tulajdonságokra van szükségünk. Azonban tény az, hogy számtalan intelligens és főleg produktív elfoglaltság van, amelynek nincsen helye a leghasznosabbnak mondott tantárgyak között. Pl. a zene vagy a rajz aránylag kevés embernek ad kenyeret, de viszont mindenkinek életében döntő fontosságú lehet, mint a lelki egyensúlyban annyira fontos ön-kifejezés eszköze. Ezért az új nevelés egyre komolyabban veszi a nem-akadémikus, könyvektől független, u. n. melléktárgyakat, mint éneket, zenét, rajzot, kézügyességet, színjátszást és mindenféle iskolánkívüli elfoglaltságok, pl. tanulmányi kirándulások, növény- és rovargyüjtő-társaságok, cserkészet és iskolai missziók által igyekszik a gyermekben jó szokásokat meghonosítani. Sajnos itt nagy nehézséget jelent az olcsó és sekélyes elfoglaltságok tömege, melyek mind csábítgatják a növendékeket a szellemi munkával nem járó, passzív „szórakozás" felé. Ilyennek mondhatjuk a gyermekektől megnézett filmek két harmadát, ponyvaregény-olvasmányaikat, felületes rádióhallgatásukat, amik mind semmi aktivitást nem kívánnak. Hosszú idő fog beletelni abba, míg szisztematikus munkával sikerülni fog egy nemzedéket felnevelni, melynek irodalmi igényei túl terjednek már a a napilapon, művészi igényei pedig a magazinképeken.

* * *

Mindeddig a gyermekkel, mint individuummal foglalkoztunk, hátra van még ennek a testileg-lelkileg helyesen fejlett, munkás és észszerűen szórakozó egyednek a közösségbe való beleillesztése, szociális nevelése. Ebből a szempontból a gyermek mintegy koncentrikus körök középpontjában áll. Legbelül van a hozzá legközelebb állóak, a család köre: egyelőre apa, anya, testvérek, később feleség és gyermekek. Kijjebb jönnek azok, akikkel mindennapos közösségben él: a város lakói, kollégák, ismerősök. Még egy fokkal kívülebb sorakozik a nemzet, legkívül pedig az egész emberiség. Minden körrel szemben jogai és kötelességei vannak az egyénnek, amely kötelességek precíz ismerete nélkül nem lehet családfő, közmunkás, állampolgár és Ember: ezeknek megismertetése tehát a pedagógia centrális feladata.

A legbelsőbb kör, a család számára bizonyos mértékig maga a család nevel: az apák és anyák rendesen megismertetik a gyermeki és testvéri kötelességeket, habár nem egyedülálló az az eset sem, amikor a szülők az iskola segítségét kérik gyermekeikkel szemben. Ellenben egy fontos családi relációra a szülők rendesen egyáltalán nem nevelnek, hacsak indirekte, példaadás útján nem, t. i. a férj-feleség relációra: félénkségből vagy előítéletekből kifolyólag elkerülik a nemi életre vonatkozó felvilágosításokat és így legtöbbször saját gyermekeiknek okoznak testi-lelki kárt fölösleges titkolódzásukkal. A nemi nevelés tehát, (a nevelés szót jó értelemben véve, mert hiszen a boldogult Szinházi Élet képeitől sem lehetett felvilágosító és nevelő értéket elvitatni, csak éppen rossz értelemben) elsősorban a modern pedagógus feladata marad.

Ez a feladat nem abban áll, hogy segítsünk kivételes érzékenységű egyéneken, amikor nehézségeik vannak, sem pedig abban, hogy abnormitásokat lefaragunk, melyek sokszor nem is abnormitások. (Itt elsősorban a pubertás-kor homosexualitására gondolok, mely az esetek túlnyomó százalékában a kielégületlen ösztön természetes transzponálása az egyedüli számbajöhető lényekre, a hasonló neműekre.) Sőt, még az sem egyetlen cél, hogy bizonyos nemi tevékenységet megakadályozzunk, vagy a rajtakapottakat eltávolítsuk. A sexuális nevelésnek pozitívumokat kell nyujtani, pozitív felvilágosítást és pozitív ideált, melyek a gyermek által is megérthetők és megvalósíthatók.

A nehézségeket itt is a felnőttek társadalmának kritikátlan viselkedése okozza. A tanár, amikor sexuális ethnikai kérdésekről beszélget tanítványaival, sokszor meglepve tapasztalja, hogy nézeteit „maradinak" tartja a „felvilágosult" otthonból jövő gyermek. Általában, a nagyközönség egyáltalán nincsen tisztában azzal, hogy a sexuális élet melyik oldala való a gyermek elé. Csak példát. Multkoriban láttam egy filmet, amelynek tartalma lényegileg annyi, hogy a hősnő és a hős, miután véletlenül találkoztak a pályaudvaron, együtt mennek egy másfélnapos weekendre. A legfőbb jelenet egy holfényes éjszaka, amikor együtt sétálnak a tóparton és végül valamelyikük indítványára megfürödnek, természetesen a véletlenül otthonfelejtett fürdőruha nélkül. Körülöttem, előttem, mögöttem mindenütt derék családapák és családanyák ültek gyermekeikkel, és az utóbbiak úgy láttam, igen erősen élvezték az említett jelenetet. Vagy mint osztályfőnök, egész csomó esetben el kellett engedjem

15—16 éves kamasztanítványaimat magyar, illetőleg francia filmeket megnézni, — melyek a szabad szerelem eulógiumai voltak -- és miért: a szülők kívánsága volt! Ezzel szemben talán fél éve ment Pesten Van der Valde professzor filmje, mely egészen biológiai tényeket mutatott be tudományos alapossággal: talán mondanom sem kell, hogy ez a film csak 18 éven felüliek számára való volt! Ilyen körülmények között igazán nagyon megnehezül a modern nevelő feladata és politikája csak az őszinteség lehet: őszinte felvilágosítás, őszinte tárgyilagos megbeszélések, és ami talán a legfontosabb, nagyképűség és fontoskodás nélküli, egyszerű tárgyalási mód. Ezeket tarthatjuk talán első lépéseknek a kellemetlen probléma megoldása felé.

Ha a legszűkebb szociális relációk körén, a családon túlmegyünk, igen fontos kérdésre találunk, az állampolgárrá való nevelés kérdésére, melyre eddig csak a totalitárius államok adtak kimerítő feleletet, az u. n. „Weltanschauungsunterricht"-órákkal és fent már említett különböző nevelési szervezetekkel. A többi államokban legtöbbnyire az a felfogás uralkodik, hogy az állampolgári nevelés nem különálló dolog, hanem minden tárgy és minden nevelői tényked és koefficiense. Ezért a történelemtanítás egyre kevesebb háborút és békét említ meg, hogy annál többet foglalkozhassék a gazdasági és szociális fejlődéssel, hogy annál jobban megmagyarázhassa a mult által a jelent. A földrajzban is elsőbbsége van az emberföldrajznak a fizikai földrajz fölött: a közlekedés, a települések természetének tanulmányozása kiváló bevezetés a gazdaságtanba és a szociológiába. A biológia és különösen az egészségtani résznek közegészségügyi, népesedési és eugenikai fejezetei mind jövendő állampolgárokat képeznek. Az idegen nyelvek tanulása, — magasabb fokon — alkalmat ád az idegen államformáknak a hazaival való összekapcsolására, az anyanyelv pedig megismerteti a gyermeket nemzetének legideálisabb törekvéseivel. De azért már Angliában is a Public School Yearbook egész csomó iskolát említ, amelyekben szabályszerű politikai, gazdasági és jogi előadásokat hallgathatnak a középiskolások is. Hogy ez aztán az egyetemen tovább fejlődik, az természetes.

Az átlampolgári neveléssel kapcsolatban felmerülő problémák is elég szép számúak. Elsősorban az időhiányt kellene valamiképpen megszüntetni, mert az annyiszor említett túlterhelés nem igen enged meg hosszabb digressziókat, sem pedig egy új tantárgy bevezetését, talán pl. „polgári jogok és kötelességek" címén, amely úgy tudom, már magyar szakiskolák tantervében szerepel. Azután nagy kérdés, hogy elképzelhető-e teljesen előítélet nélküli objektív állampolgári nevelés? Vajjon a tanárok felül tudnak-e majd emelkedni saját politikai meggyőződésükön és kontroverzális politikai kérdések tárgyalásánál nem fogják-e akaratlanul is a saját nézetük szerint eldönteni a vitát? És lesz-e egyáltalán tanár, aki vállalkozik erre a feladatra és lehetséges-e egyáltalán az állampolgárságot és a hazafiasságot könyvből tanítani és tanulni? Csupa olyan kérdés, amelyekre a legközelebbi évtizedeknek meg kell adni a választ.

A legnagyobb szociális közösség, melynek minden ember tagja kell, hogy legyen, az egész emberiség és így az új nevelés kötelessége

a gyermeket ebbe is bevezetni, megismertetni vele a nemzetközi viszonyokat és felébreszteni benne az együttműködés szellemét, amelynek hosszabb hiányzása vagy éppen végleges kihalása esetén nem lehet az egész emberiség továbbhaladását elképzelni. Az ilyenfajta nevelésre pillanatnyilag igen rossz idők járnak: az egyetlen nemzetközi szervezet, a Népszövetség, amelynek égisze alatt 1925-ben meg is kezdődött a — mondjuk — világpolgári nevelés előkészítése, annyira gyengének bizonyult a hatalmi érdekekkel szemben, hogy most már, presztizse-vesztetten, kulturális misszióját sem tudja betölteni többé. Az Angliában divatozott League of Nations Societies kihalófélben vannak; a tankönyvekben található tendenciózus részletek középponti kigyomlálása, amit a World Federation of Educational Associations kezdeményezett, szünetel; az egyetlen igazán nemzetközi világszervezet, mely 50 nemzet ifjúságát egyesítette, a cserkészet, szintén elvesztette hatóterének fontos részét a totalitárius államok kiválásával és a legközelebbi Jamboree talán nem is lesz már a nemzetközi egyetértés oly nagy ünnepe, mint a gödöllői, vagy akár a vogelenzangi volt. Mindemellett azonban még mindig igen sok jelét láthatjuk a nemzetközi megértésnek; a világposta szervezete ma is kifogástalanul működik, a közlekedési vállalatok együttműködése megvan, a rádióügyeket világegységbe foglalták különböző konferenciák, a Vöröskereszt tevékenysége ma sincsen országhatárokhoz kötve és főleg az igazi tudomány és az igazi művészet világszerte összehozza az embereket. A sportban is mondhatnánk, hogy teljes a nemzetek közötti összhang, amint azt az olimpiászok legjobban bizonyítják. Igy hát az új nevelésnek igenis van anyaga, amelyben a nemzetközi egyetértést és annak hasznosságát demonstrálva, közelebb hozhatja egymáshoz különböző országok ifjúságát. Azonban attól még igen messze vagyunk, hogy mindezeket egy tantárgy keretében összefoglalva taníthassuk. Ma még a nemzetközi nevelésnek csak két eléggé hatásos, de nem hivatalos eszköz áll rendelkezésére, a diáklevelezés és a diákcserék. Ez utóbbiak annyira függetlenek politikai konstellációktól, hogy éppen két hete olvastam egy hatalmas angol diákcsoportról, mely a húsvéti vakációt rajnai német városokban fogja eltölteni, az ottani iskolák vendégeként. Viszont nem hivatalos voltuk, (pl. a nemzetközi diáklevelezés megszervezése egy csomó diák- és cserkészújság érdeme) megfosztja őket attól az átütő erőtől, amely a cél érdekében kívánatos volna. Ugyhogy a nemzetközi nevelés terén a probléma éppen az intézményesítésben és a nemzetközi organizációban rejlik.

Ezzel előadásomnak végére is értem. Talán egy kissé tulsoká is beszéltem, amiért őszintén bocsánatot kérek. Talán egy kissé tulsokszor is emlegettem a problémákat és attól félek, hogy ezzel esetleg pesszimizmus benyomását is keltettem. Azért még sietek kijelenteni, hogy nem így áll a helyzet! Bármennyire komoly is a kultúra krizise, bármennyire le is dőlt az utolsó évtizedekben sok minden, amit eddig építettünk, bízom abban, hogy ez csak annyi, mint az ócska házak lerombolása városrendezés idején: az építész eltüntet az utból idejétmult, földszintes épületeket, hogy helyet nyerjen az új dóm, az új iskola, az új kórház számára és mint ahogyan városrendezéskor is fennmarad magánosan

egy-egy monumentális épület a multból, hogy később szervesen illeszkedjék bele az új városképbe, úgy meg fognak maradni most is legalább az exakt tudomány és az absztrakt gondolkodás hatalmas palotá. Az épitendő új paloták alapjait pedig úgy érzem mi, pedagógusok fogjuk lerakni. Vagyis egyszóval: én optimista vagyok . .

dr. Berg Pál.

A hazudozó gyermek.

— Gondolatok népiskolai szülői értekezlet vezetésére. —

Nemcsak egyes emberek, családok, de nemzetek sorsa is igazolja, hogy minden bűn, emberi gonoszság, nyomor és pusztulás a hazugság nyomában fakad. Az igazság előbb-utóbb győzedelmeskedik, e nélkül nem lehet sehol tartós boldogságot biztosítani az emberi életben. Ezért kell mindent elkövetnünk — családi és iskolai nevelőknek egyaránt, hogy gyermekeinket az igazság szeretetére és a hazugság gyülöletére neveljük.

A gyermek nem máról-holnapra válik hazudozóvá. Sokszor próbálkozik kisebb nagyobb dolgokban az igazság elkerülésével. Ha első hazugsága nem sikerül, ha érzi, hogy kár volt hazudnia, akkor felhagy a további kisérletekkel. Ha azonban sikerül csak egyetlen egyszer is valamit hazugsággal elérnie, a nélkül, hogy észrevennék, akkor ujból megpróbálja és lassanként úgy megszokja a hazudozást, hogy szemrebbenés nélkül, nyugodtan, sőt a mások megkárosításának határozott szándékával hazudik.

Minden hazudozó, vagy hazug gyermekkel egyéniségének megfelelő módon kell bánni életkora, és a hazugság oka, természete szerint. Különbséget kell tennünk a büntetésben a szerint, hogy először, vagy ismételten hazudik. Másként kell elbírálnunk, ha megbánást mutat, vagy ha kihivó, konok a magatartása, ha szándékosan, vagy ha öntudatlanul mond valótlanságot, ha magától hajlandó bocsánatot kérni, vagy esetleg kívánatra sem.

Annak, hogy a gyermek nem mond igazat, mindig megvan a maga oka. Ezt kell mindenekelőtt tisztán látnunk, mielőtt büntetnénk. Sok szülő minden valótlanságot, amit a kis gyermek ártatlanul mond, szigorúan büntet Nem gondolja meg, hogy az igazságtól való eltérés a gyermeki lélek természetéből fakad. Lehet pl. a szókincse fogyatékos, a megyfigyelése, emlékezete pontatlan, esetleg az érzékszervei nem egészen épek, vagy a képzelete tulságosan élénk. Tréfálkozás céljából, játékos kedvében is szokott a gyermek valótlant mondani. (Nem létező emberekhez beszél stb.) Mindez nem hazugság, de a nevelők részéről figyelmet érdemel a jellemnevelés szempontjából. A későbbi korban leküzdhetetlen félénkség, gyávaság, idegesség, vagy más nem kívánatos jellemvonás rendszerint a gyermek túl élénk képzelőerejéből származik a felnőttek meggondolatlan beszédei, meséi, ijesztgetései hatására. (Krampusz, Jézuska, stb.)

Fontos, hogy *a kisgyermek valótlan állításait ne tekintsük hazugságnak, de figyelem nélkül ne hagyjuk.* Értelmi fejlettségének megfelelően kell helyesbítenünk, amit helytelenül mond. Szoktassuk mindig helyes megfigyeléshez, kifejezési módhoz, irányítsuk emlékezetét, képzeletét és általában késztessük arra minden kicsiny dologban, hogy beszédét, cselekedeteit a valóságnak megfelelően ellenőrizze.

A gyermekhazugságok legáltalánosabb oka *a büntetéstől való félelem.* Már az iskoláskor előtt gyakran mondanak a gyermekek szándékosan valótlanságot, mert félnek, hogy kikapnak azért, amit tettek. Itt már hazugságról beszélünk, mert a gyermek a maga érdekeinek védelmére szándékosan nem mond igazat. (Pl. a gyerek szereti a nyalánkságot, megszegi a szülők parancsát; tagadja, ha valamit eltör, vagy elront, nem egyszer másra fogja.) Sokszor már a tagadás pillanatában megbánja hazugságát, de a még nagyobb büntetéstől való félelem készteti arra, hogy az igazságot be ne vallja. Az ilyen gyermekkori hazugságokból egész életre kiható nyomasztó lelkiismeretfurdalások támadhatnak.

Az iskolábajárás ideje előtt hazudozáshoz szokott gyermeket még több alkalom kísérti hazug magatartásra, titkos utakon való járásra, amikor iskolába kerül. A 6—10 éves gyermek hazugságai már gyakran együtt járnak kisebb lopásokkal is. A rábízott pénzzel nem úgy számol el, ahogyan kellene. Különösen fiuk hajlamosak erre. A veszedelmes „jó pajtás" csábításainak sokszor még a gondosan nevelt gyermekek sem tudnak ellenállni és a nem becsületes úton szerzett pénzen játékszert, cigarettát, nyalánkságot vásárolnak titokban. Ilyenkor kezdődnek meg a titkos moziba-járások lopott, vagy koldult pénzen. A 13. életévtől kezdve — néha korábban is — az iskolakerülésnek oka a fiuk-lányok utcán, elhagyott helyeken való találkozása titokban, ami sorozatos hazudozásokkal jár otthon és az iskolában egyaránt. Éber felügyelet hiányában ezen az úton szaporodnak a gyermekkori bűnözők, a csavargók, a társadalom erkölcsi halottai.

A büntetéstől való félelmen kívül gyakran készteti a gyermeket hazugságra *a szeretet hiányának az érzése* is. Amikor a gyermek valami okból "kiesik" az egyik szülő előtti "kedvenc" szerepéből. A gyermek vágyik szeretetre és ha ezt a szokott mértékben nem kapja meg, hazugsággal, csalással próbál magának érdemeket szerezni, vagy a hiányzó szeretetet más úton igyekszik elérni. Hasonló kísértések áldozata lehet a gyermek hősködésből, hencegésből, feltünni vágyásból, az osztálytársak, vagy testvérek iránti bosszúvágyból. Sokszor a szülői házban hazudik e miatt, amikor az iskolában valami mulasztást követ el, máskor meg iskolatársai, tanítói előtt akar többnek, jobbnak látszani, mint amilyen. Előfordul az is, hogy éppen szeretetből hazudik, lop a gyermek, vagy se dülő. Pl. valamelyik osztálytársa hibáját vállalja magára, vagy nem becsületes úton segít kolduson, betegen, osztálytársain. Ilyenkor nagyon óvatosan kell eljárnunk, hogy a gyermeket ráeszméltessük arra: csak az az igazi jószívűség, amely a mások megkárosítása nélkül tud segíteni mbertársainkon.

Nem lehet felsorolni e gyermekhazugságok okainak nagy tömegét,

de az elmondottakból is kitűnik, hogy nagyon kell vigyáznunk a gyermekeink lelki tisztaságára. Kövessünk el mindent, hogy a mi hibánkból ne váljanak a gyermekek hazudozóvá. Vigyáznunk kell arra is, hogy a súlyosabb természetű, vagy ismételt hazugságok esetén szigorúbb büntetést alkalmazzunk, különben egyre merészebb hazudozóvá lesz a gyermek. *A testi fenyítés helyett azonban mindenkor ajánlatosabb a szégyenérzetre való belső hatás.* Ennek különböző fokai lehetnek a gyermek egyénisége, kora és cselekedete szerint. Egy szomorúan csodálkozó tekintet, vagy szelíd dorgálás is megteheti a maga hatását. De a szigorúbb megszégyenítésnek is helye van, ha az eset súlyosabb.

A gyermekkori hazugságok ellen *inkább megelőzéssel, mint büntetéssel* kell küzdeni! Egyetlen megelőzésnek több sikere van, mint 10 büntetésnek. Még a leggondosabban választott büntetési eljárás is elidegeníti a gyermeket pillanatnyilag, vagy hosszabb időre a nevelőjétől. És hány büntetés eredményez örökre lelki elszakadást, dacot, bosszúvágyat, fokozottabb titkolózást és ennek következtében mélyebb erkölcsi süllyedést! A büntetés kétélű fegyver, amelynek pusztító hatását nem tudjuk sohasem előre felmérni. Ezért jobb helyette inkább a megelőzéshez, vagyis az igazságérzés fejlődésére, erősödésére kedvező alkalmak megteremtéséhez folyamodni. Hogy e téren a népiskola eredményes munkát tudjon végezni, fontos mindenekelőtt a szülők nevelői munkája, ennek érdekében pedig az a tudat, hogy *a szülői ház, főként az anya nevelő munkája sorsdöntő a gyermek lelki alakulására.* Ezt kell minden szülőnek belátnia, különben nem ébresztheti fel gyermeke lelkében az igazságérzés csíráját és nem támogathatja a népiskola jellemnevelési alapvető munkáját.

Hogyan lehet hát a szülőknek a gyermekhazugságok ellen a megelőzés fegyverével küzdeni?

1.) *Jó példával.* Ez az első és legfontosabb követelmény. Az apa, anya soha el ne feledje, hogy gyermeke — bármilyen kicsiny — mindent lát és hall abból, ami körülötte történik! Halálos bűnt követ el minden szülő a gyermeke ellen, amikor előtte hazudik! Még annak is erősen nyoma marad a gyermek lelki életében, ha azt veszi észre, hogy az apjának az anyja előtt és viszont, vagy bármelyik családtagnak egymás előtt titkolni valója van. Meggondolatlan szülők anyagi előnyökért maguk tanítják gyermekeiket hazugságra. (Utazáskor, házi munkában való segítés miatti mulasztáskor, vagy amikor kényeztetésből tartják vissza ok nélkül az iskolába meneteltől, stb.)

2.) *Az igazság erejében való hitünkkel* is megelőzhetjük a gyermekhazugságokat. Nem egyszer hall a gyermek — a mai közélet sok erkölcsi fogyatékosságának hatására — ilyen kijelentéseket: „nem érdemes jónak, becsületesnek lenni!“, „Szólj igazat, betörik a fejed!, „Az is bolond, aki igazat mond!“ Ilyen hibákat rendszerint a jobb érzésű szülők követnek el, akik az igazságért minden kudarcuk mellett is harcolnak tovább, de a gyermek csak az elkeseredés pillanatában kimondott szavakat vési az emlékezetébe és ezek igazolására gyűjti további tapasztalatait. A felnőttek nyugodt lelkiismerettel követnek el ilyenféle hibákat azzal a gondolattal, hogy a gyerek még nem érti, amit körülötte

beszélnek; csak éles szemű, lélekbe látó ember döbben meg azon, hogy mi mindent figyel és jegyez meg a látszólag csak játékaival törődő gyermek! Ha tudnák a felnőttek, hogy még a 18 év körüli ifjúság is menynyire könnyen enged az élet kísértéseinek egy-egy pesszimista vagy kishitű ember hatására, akkor meggondolnák kijelentéseiket legalább is saját gyermekeik előtt, annál is inkább, mert nemzeti életünk fejlődésének éppen napjainkban kezdődött új korszaka elég bizonyítékot nyujthat arra, hogy érdemes az igazságért küzdeni, ha ez nem is könnyű.

3.) *Erkölcsi oktatással* is sokat érhetünk el, de ez csak az igazság erejébe vetett hitünk rendíthetetlen voltával lehet eredményes. Finom tapintattal — a nélkül, hogy hangoztatnánk — rá lehet eszméltetni a gyermeket arra, hogy nem érdemes hazudni! Az az anya, vagy apa, akinek ez szilárd meggyőződése az életben szerzett tapasztalatai alapján, ha felelősséget érez gyermeke lelki tisztaságáért mindig meg tudja találni — még az úgynevezett kényes esetekben — is ösztönösen a legalkalmasabb eszméltetési módot. Itt különösen az anyai érzés Istentől eredő rendkívül finom érzékenysége a legbiztosabb irányító. Nem „erkölcsi prédikációkról" van szó, hanem közvetlen beszélgetésekről, a gyermek értelmének megfelelő tájékoztatásról, annak a tudatában, hogy amit mondunk, annak következményei vannak a gyermek későbbi sorsára. Egy-egy elhibázott, vagy elmulasztott szülői lépést (főként a Jézuskával és a gólyamesével kapcsolatban) sokszor még a legkiválóbb népiskolai tanító sem tud helyrehozni. A gyermeki lélek nyugodt fejlődését csak az a szülő tudja biztosítani az iskolába járás idejére, aki az igazságérzés erősítésével az igazi vallásos érzés csíráját is korán megfelelő táplálékhoz juttatja azzal, hogy mindennek a végső okát Istenben, az Isten jóságában keresteti a gyermek értelmi fejlettségéhez mérten.

Az értelmesebb gyermeket — különösen az iskolábajárás idején — annak hangoztatásával is igazságszeretetre lehet nevelni, hogy minden becsületes magyar ember igazat mond mindig, mert a hazugság gyávaság, ez nem az igazi magyar ember jellemvonása. Az iskolában ma lépten-nyomon hall a gyermek olyasmit, ami az ő magyar voltának a tudatát erősíti. Ha beszámol ilyenféle élményeiről, necsak szórakozottan hallgassuk, hanem mélyítsük el még jobban az iskolai tanulságokat! Minél gyakrabban tesszük ezt az igazság diadalának erőltetés nélkül való megéreztetésével, annál jobban erősödik a gyermek belátása, hogy csak a becsületes, nyilt, igaz ember lehet boldog, boldogíthat másokat és dolgozhat ereje, képességei szerint hazánk megtartásárt és nagyobbításáért. Ügyes példákkal, hasonlatokkal elvezethetjük a gyermeki értelmet is oda, amit annyi felnőtt — választójoggal rendelkező magyar ember — nem tud: hogy Isten előtt nemcsak önmagunkért, hanem egymásért és nemzetünk jobb sorsáért is mindannyian felelősek vagyunk.

4) *Amit ígérünk a gyermeknek, azt tartsuk meg!* Kényelmes szülők sokszor ígérnek hirtelen és meggondolatlanul valami kedves dolgot a gyermeknek, hogy engedelmességre bírják. Olykor erejükön felüli költséges kívánságok teljesítését helyezik kilátásba. Amikor a gyermek eleget tesz a kívánságnak, akkor már nem törődnek többé azzal, hogy a gyermek számon is kéri azt, amit ígértek neki. Egy kis kép, színes ce-

ruza, papir, valamilyen játék, jelentéktelen dolog a felnőtt előtt, de a gyermek napokon, heteken át is örül már az eféléknek. Attól eltekintve, hogy ígéretünk meg nem tartásával csalódást okoztunk neki, elveszítjük a belénk helyezett bizalmát. Egyetlen ilyen csalódás örökre nyomot hagyhat a gyermek lelkében és mindenki — tanítói, később embertársai, felettes hatóságai — iránt bizalmatlanná, nem egyszer világgyülölővé is válhatik. Ha a szülő kimondta az ígéretét, feltétlenül váltsa be. Még akkor is, ha „nem ér rá". Azt megmondhatja, hogy most ez nehezére esik, de ha már megígérte, hát megtartja a szavát. Igy különösen mély hatású lehet a felnőtt adott szavának megtartása.

5.) *Fontos az éber felügyelet és a megfelelő foglalkoztatás.* A gyermek ne vegye észre, de legyen rajta mindig a szemünk. Az iskoláskor előtt lehetőleg ott foglalatoskodjék, ahol az anyja láthatja. Az iskolázás ideje alatt vegyük számba, hogy mi a tennivalója, mivel töltötte az időt. Figyeljük azt is, hogyan játszik, vagy dolgozik a gyermek: kitartóan-e, vagy kedvetlenül, immel-ámmal. E közben megláthatjuk képességeit, ügyességét és jobban tudunk neki való munkáról gondoskodni. Amelyik gyermek neki való módon foglalkozik, az lassan megszereti a munkát és kifejlődik benne a kötelességérzés. Ez pedig a hazugságokhoz vezető alkalmak elkerülését eredményezi. Rendszerint az az ember hazudik, aki nem kedve szerinti munkát végez, mert a legtöbb hazugság a kötelességek mulasztásából fakad. Anyák sokszor vétkeznek kislányaik ösztönös háziaskodási kedve ellen, amikor így szólnak: „menj innen, ne lábatlankodj!" Egyetlen ilyen kijelentés örökre elveheti a leányok kedvét attól, hogy valaha is konyhai munkát végezzenek. A főzőkanáltól való irtózás a felnőtt lányok életében és a léha szórakozások hazugság árán való űzése igen gyakran vezethető vissza egy-egy ilyen gyermekkori élmény hatására.

6.) *Bánjunk a gyermekkel szeretettel, türelemmel, bizalmat keltő módon!* Ez különösen akkor fontos, ha a gyermek valami hibát követ el, különben könnyen elhallgatja, vagy letagadja, amit tett. Ha ellenben jóindulatunkat érzi, hogy mi az ő javát akarjuk, akkor nem késztetjük hazugságra. Elhagyott, árva gyermekek, akiknek nincsen otthonuk, valamint elvált szülők gyermekei legnagyobbrészt megértő szeretet, gyöngéd és türelmes anyai gondozás hiányában válnak hazudozókká, erkölcsileg fogyatékosokká. A testvérek közötti megkülönböztetés, a gyermekhibák igazságtalan, következetlen elbírálása, büntetése is gyakran ébreszti fel a gyermek hazudozó hajlamát. Sok szülő veszíti el a türelmét nehezen bánható gyermekével szemben. Ne feledjük el soha, hogy mi is voltunk gyermekek, mi is vétettünk valamikor öntudatlanul, vagy szándékosan az igazság ellen és idézzük fel emlékezetünkben, ahogyan annakidején velünk bántak. Ha vissza tudjuk idézni édesanyánk szelíd jóságát, szigorú, de megbocsátó tekintetét, lehetetlen, hogy ne az ő szellemében szóljunk a saját gyermekeinkhez, akkor is, ha vétkeznek. Ha pedig ezt valakitől megvonta a sors, ne tagadja meg ő is gyermekétől — aminek hiányát annyira érezte egész életében — mert ezzel még sivárabb lesz az élete.

Ideges, önző, csak a maga kényelmével törődő, minden szülői kö-

telességtől írtózó anya már az élet kezdetén elidegeníti magától gyermekét. Ez azért nagy bűn a szülők részéről, mert minél tehetetlenebb a gyermek, annál inkább keres ösztönösen a szüleinél — főként anyjánál — védelmet. Ahol érzi, hogy mindig megkapja, oda biztatás nélkül megy a maga romlatlan nyiltságával, közlékenységével. Hányszor mutatja meg leplezetlenül gyöngeségeit, mondja el nyugtalanító élményeit, kérdéseit, hogy ezekre tanácsot kapjon! Amíg bizalommal lehet környezetéhez, nem jut eszébe, hogy valamit titkoljon, hogy hazudjon. Ha ellenben segítés helyett tapasztalatlanságának lemosolygását, gunyolását, könnyelmű semmibevevését észleli, vagy csupán azt, hogy „nem érek rá", a természetes gyermeki bizalom kihal a szivéből, de ezzel együtt rombadől a szülő tekintélye is. Mai felelőtlen anyák különösen sokat vétenek így a gyermek lelki tisztaságának megőrzése ellen és hagyják, hogy gyermekük még az iskolábajárás ideje előtt „kicsusszék" a kezükből. Az anya iránti bizalom korai elvesztése az oka a leányok erkölcsi botlásának, szégyenének, öngyilkosságának, mások életét is megrontó káros hatásának. Néha apró dolgon is mulhat ez. Elég talán annyi, hogy az anya „nem ér rá" az iskolából hazatérő kislánya élményeit meghallgatni, vagy éppen ásítva, unottan, szórakozottan teszi ezt. A gyermek érzékeny lelke megérzi, hogy nem ő áll az anyja gondolatvilágának középpontjában és minél fejletlenebb, annál kevésbbé tudja ezt megbocsátani, mert nem képes még megérteni. És amennyire magára maradottnak érzi magát ilyenkor a gyermek, később ennek arányában hagyja ő is magára az anyját, a szüleit. A sokak előtt annyira félelmetesnek látszó elhagyatott öregség az önző, gyermekkori bizalmat könnyelműen eljátszó szülő elkerülhetetlen sorsa szokott lenni.

7.) *Vegyük észre a legkisebb valótlanságot is, amit a gyermek mond!* Még az u. n. tréfából, vagy játékból való füllentéseket, nagyot mondásokat se hagyjuk figyelmen kívül. Ne szokja meg a gyermek, hogy valótlan dolgok állításával lehet csak érdekes társalgó! Ha erre idejekorán ügyelünk és az ilyenféle hazugság céltalanságát a gyerekkel tapintatosan megéreztetjük, akkor nem válaszoltak majd — később mint felnőtt nők — hízelgő szavakat várva, bókoló, hazug magatartású férjeket és nem keresik majd — mint a férfiak — a léha, megbízhatatlan nők társaságát. — Jó, ha nemcsak a gyermek szájából kikerülő valótlanságokra ügyel a szülő, hanem a felnőttek felelőtlen kérdéseire is, amelyekkel olyan gyakran szeretik a gyermeket zavarba hozni.*)

*) Az egyik barátnőm beszélte el, hogy egyetlen, féltve nevelt 6 éves kisfiától valaki azt találta kérdezni: kit szeret jobban, az apját, vagy az anyját? A gyerek rövid gondolkodás után az apját mondta. Amikor ez ezt megtudta, elvitte a kisfiút sétálni és közben megérttette vele, hogy az édesanyját mindenkinél jobban kell szeretnie, mert az életét neki köszönheti. Majd belehalt, amikor a világrahozta. És a nélkül, hogy a gyermek lelkét megzavarta volna, természetes hangon figyelmeztette az udvarukban előző napokban látott anya-macskának az életére. Ezzel a példával ez a ritka bölcseséggel és igazságérzéssel rendelkező apa eltalélta a kisgyermek kijelentésének helyesbítésére szükséges bánásmódot; ezt mi sem igazolja jobban, mint a gyermek anyjához való viszonyának egészen megható alakulása. Az anya néhány hónap mulva mellhártya gyulladásba esett; a kisfiú gyakran hagyta abba a játékait ezzel a gondoskodó kérdéssel: „Anyucikám nem akarsz valamit?" És azóta is leányokat felülmúló gyöngédséggel bánik az édesanyjával. Bizalma pedig mindkét szülővel szemben csorbítatlan maradt.

8.) *Szoktassuk idejekorán éberségre a gyermek lelkiismeretét!* Kerüljük az ilyen fenyegetéseket: „Ha hazudsz, megver az Isten!" Elvisz a mumus!" „Nem hoz semmit a Mikulás, Jézuska!" Nemcsak azért kell ezt tennünk, mert így a gyermek mindig csak félelemből fog legjobb esetben igazat mondani, de mert így Istenről is téves fogalmai lesznek. Az isten és a mumus a gyermek képzeletében olyan közelségbe kerülhet, amely örökre megakadályozhatja azt, hogy az Istent jónak, szerető Atyánknak, minden szenvedésünkben Gondviselőnknek higyje és vallja, miáltal vallásos érzése sem fejlődik. Fontos, hogy minden beszélgetésünkkel közelebb vigyük a gyermeket Isten szeretetéhez, az Ő akaratának való engedelmességhez. Már a 6 éves gyermekkel is lehet ilyenféle beszélgetéseket folytatni, nem erőltetve hanem alkalomszerűen. Egy német pedagógus (Foerster) igen jónak tartja, ha az anya a kisgyermekét apró erkölcsi kérdésekkel teszi próbára. Pl. Almát veszek elő. Ha neked adom és megeszed, árt-e az neked, vagy másnak? — 2.) Hát ha azt mondom, hogy ezt az almát ne edd meg és mégis megeszed; olyan jól eshetik-e, mint a másik? Semmi esetre sem. Rossz íze volna, mert vele szomorúságot okoztál volna az édesanyádnak! — 3.) Ha valakitől tudta nélkül elvettél volna egy almát, nyugodtan ehetted volna-e meg (vagy ennéd meg)? Miért? Nem éreztél volna-e nyugtalanságot? Nem hallottál volna-e belülről egy figyelmeztető hangot, hogy igazságtalan dolgot teszel? Hogy loptál? 4.) Adtam neked egy almát, hogy edd meg az iskolában. Éppen beleharapnál, amikor egy szegényebb kis pajtásod éhes, kérő szemeit veszed észre. Ha mégis beleharapsz éppen olyan jól eshet neked, mint pl. egy majomnak? Látod, egy titkos érzés, egy belső hang nem enged beleharapni. Ha mégis megteszed, utána szégyenkezés, nyugtalanság fog el. Mert az ember nem tehet mindent, mint az állat, amire vágyik. Mi mások vagyunk, mint az állatok. Mintha két ember volna bennünk. Egy rosszra csábító, gyenge, minden kívánságnak engedni akaró; ez arra ösztönöz, hogy szerezzük, tegyük meg, ami jól esik. A másik egy erős, jobb, mindig másokra figyelmeztető hang, amely szeretetre, barátságra, lemondásra ösztönöz: ez az isteni hang az emberben, a lelkiismeret szava; ez különböztet meg az állattól. Ez legyen emberi életünk szilárd alapja.**)

A tapasztalat azt igazolja, hogy nemcsak ilyen beszélgetések, hanem bibliai képek, felírások, (pl.: „Mit szól ehhez Krisztus?"). közmondások, különösen cserkésztörvények (pl. „A cserkész feltétlenül igazat mond!" — „A cserkész testben és lélekben tiszta", — „A cserkész híven teljesíti kötelességét", stb.) nehéz helyzetekben jól ébren tudják tartani a gyermek lelkiismeretét és gátolják a hazudozáshoz való folyamodásban.

**) Foersternek ezt az elgondolását *Dr. Johannes Prüfer:* „Die Kinderlüge" (Neue Elternbücherei, Heft 5. 1932. Leipzig u. Berlin) c. könyvecskéjében olvastam, ahol ezen felül sok értékes tanulság és példa található a gyermekek hazugságaira vonatkozóan. E kérdéssel foglalkozó művek közül nálunk elsősorban Imre Sándor két feledésbe merült cikkje érdemel említést: „A gyermekek hazugságai." Mindent tudok. Az Ujság hetilapja, 1925. febr. 7. és ugyanennek 1926. jún. 6. számában: „Az igazmondásra való nevelés" Mindkettő létezéséről csak utólag értesült e sorok írója.

Az itt felsorolt követelmények nem könnyen teljesíthetők minden vonatkozásukban, különösen a mai világban, amikor sok az önző, hazug életet élő felnőtt. De igen sokat tehet a szülő gyermeke lelkének megvédésében akkor, ha minden erejével arra törekszik, hogy a családi élet levegőjét megőrzi a gyermek számára tisztának, igaznak, éltetőnek. Fáradtságot, anyagi gondot ellensúlyozni tud az a gondolat, hogy a gyermek sorsát a szülők tartják a kezükben. Mindenekelőtt az anyák! Ahány magyar anya ma a gyermekét meg tudja tartani az igazság szeretetében, az mind emel egy keveset még mindig csonka országunk erkölcsi színvonalán.

Evva Gabriella.

Diáknyaraltatás a polgári fiúiskolákban.

Az iskola munkáját a tanuló iskolánkívüli körülményei támogatják vagy gátolják. A gátló nehézségek javarészének a szegénység a forrása. Tanulóink jelentékeny része szegény, vagy legalább is szerény körülmények közt él. Lakásuk, ruhájuk, táplálkozásuk nem megfelelő, legyengült testük és lelkük az ellenállásra és munkára alig alkalmas.

Az iskola a maga véges eszközeivel a bajok forrását, a szegénységet nem tudja megszüntetni. Csakis tüneti kezelést nyujthat. Mint egy más alkalommal már részletesen ismertettük,*) a polgári fiúiskola a szociális segélynyujtás terén kötelességén felül való munkát végez. Az alábbiakban arról fogunk beszámolni, hogy a tanulók szabadlevegőhöz, napfényhez való juttatására a polgári fiúiskolában mily kezdeményezések történnek.

A gyakran agyonzsúfolt, levegőtlen és sötét városi lakások, a szellőzetlen, földes vidéki lakások, a nagyvárosi füst, az alföldi helyiségek portengere, a házak nyirkos fala olthatatlan vágyat ébreszt a tanuló lelkében a napsugár és a tiszta levegő után. Ezért sok helyen tanítanak jó időben a szabadban. Hogy csak néhány példát említsünk, pl. Fülöpszálláson a tanítás alkalmas időben a község belterületén lévő Hősökligetében folyt. Gyulán az iskola fás udvarán széltől és tűző naptól védett helyen *állandó szabaglevegőjű osztály* van felállítva. A vaslábú papok cementtalpba vannak rögzítve.[1]

Természetesen az volna leginkább célravezető, ha minden nagyobb városnak vagy járásnak meg volna a maga *szabadlevegős iskolája.* Budapesten már évek óta működik a Svábhegyen az u. n. *erdei iskola,* melynek már 1933-ban 200 férőhelye volt. A 3—3 hónapra beutalt tanulók itt rendszeres tanításban részesülnek.[2] Ilyen erdei iskola épül a közeljövőben, mint hírlik, az ország több részén is.

Néhány fővárosi iskola a melegebb hónapokban *egésznapos kirán-*

*) Nevelésügyi Szemle III. é. 30. l.

[1] Gyula, Ért. 1937—38. 22. old.

[2] Braunhoffer J., Isk. Eg. I. 163; Révész J., Az erdei szabadlevegős iskola. Uo. I. 231.

dulásokat rendez évente többízben is a budai hegyekbe, ahol verőfény és árnyas erdő várja a játszani és pihenni vágyó diáksereget.[3]

Az iskola ilyirányú gondoskodásának legtöbb tere a nyári szünetben van. A gyermeknyaraltatás terén ismét a főváros mutat sokszor megirígyelt, elérhetetlen példát. A főváros a tanulók ezreit üdülteti nyaranta az ország különböző vidékein.[4] A rászoruló tanulókat az iskolanővér ajánlatára iskolaorvosi vélemény alapján utalják be 3—6 hetes nyaralásra.

Vidéken általában csak a cserkésztáborokban nyaralhatnak csoportosan a tanulók. Nagyrészük aránylag jobbmódú szülők gyermeke, akik a táborozási költségeket meg tudják fizetni. Dícséretére mondjuk a cserkészetnek, hogy az utóbbi két évtizedben ez volt az egyetlen intézmény, amely a szegénysorsú, vidéki tanulót társadalmi úton végzett gyüjtéssel a táborélet örömeihez juttatta.

A tanulók testi-lelki fejlődését szivén viselő tanárság a nem-cserkészek sorában is meglátta a fejletlen, sápadt, tehát nyaralásra szoruló gyermekeket. Itt is, ott is akad egy-egy akadályokat nem ismerő, lelkes tanár, aki évről-évre feláldozza nyarát, lót-fut, kilincsel, tervezget, a meggyőzés minden eszközét igénybe veszi, hogy iskolája csenevészebb, rosszul táplált gyermekeit nyaralni vihesse.

Igy Kalocsán vitéz *Göndör Ferenc* bonyolította le sok utánjárással a nyaraltatást, melyen elsősorban az iskola támogatásával 40 betegségre hajlamos, vézna fiú üdült 3 hétig a Balaton partján.[5] Kúnhegyesen, ahol a tanulók több, mint fele tbc.-s fertőzésben szenved, vagy ilyen környezetben él, *Gombos István* tanár vitte már 1933 ban a Mátrába tanulóit.[6] Gyulán *Istvánfalvy Miklós* vitte a két utolsó nyáron *sportköri táborba* a gyulai Városerdőbe a sportkör tagjait.[7]

A mozgalom megerősödésére mutat az a szinte egy időben több helyen felmerülő ötlet, hogy az iskolák állandó nyaralóhely, nyaralótelep szerzésére, nyaralóház építésére törekedjenek. Igy Cegléden már évekkel ezelőtt tervbe vették az iskolai üdülőtelep kiépítését, illetve a szomszéd telek megvételét. Ezen egyszerű épületet akartak emelni, ahol a csoportos üdülést olcsón meg lehet valósítani.[8] Van, aki azt ajánlja, hogy minden iskola lehetőleg a Balaton mellett szerezzen telket s azon építse fel nyaralóját. A szükséges tőkét a tanulók segítségével (előadások és kiállítások rendezésével) lehetne megszerezni.[9]

Gombos István már évekkel ezelőtt alapos cikkben fejtegette a diáknyaraló telep jelentőségét. A barakszerű épület tervrajzát és a nyaraló tábor napi munkarendjét is közli. Beíratáskor minden tanulótól 1—1

---

[3] Bp. VII. Rottenbiller-u. Ért. 1936/37. 7.

[4] Isk. Eg I 163; Petik K., A nyaraltatási akció munkája. Uo. I. 223: Szarvas J., A nyaraltatásra való kiválasztás. Uo. I. 228.

[5] Ért 1936—37. 10.

[6] Gombos I, A gyengeszervezetű szegény tanulók nyaraltatása. OPITE. — Közlöny, 38.395.

[7] Ért. 1937—38. 16

[8] Ért. 1936—37. 11.

[9] Sz. Szuknovich M., A gyermek a gyermekért. Közl. 35.170.

P nyaralási díjat szedne, amelyből a polgáriiskolai tanáregyesület vagy az egyes iskolák felépíthetnék a nyaralóházakat.[10]

De nézzük, hogy a tervekből mit valósítottak meg az egyes iskolák. A szolnoki polgári fiúiskola cserkészcsapata ezelőtt négy évvel megépítette az ország első cserkész partfürdőjét. Már előzőleg 1000 fás cserkészligetet ültetett a Tisza partján. Ennek hűs árnyékában vannak a fürdő öltözői 250 fiú részére. A három hónapig tartó fördőévadra fürdőmestert szerződtetnek és a tanulók biztonságára csónakmester ügyel.[11]

A kőszegi polgári fiúiskola a mult tanév végén avatta fel Garaboncia nevű üdülőházát. Az üdülőház Kőszegtől mintegy 7 km-re, Velem község fölött 510 m magasan van, vadregényes vidéken a Szentkút-forrás közelében. Két nagyobb szobából áll, de a padlása is alkalmas elszállásolásra. A terv kezdeményezője és megvalósítója *Pavetits Ede.*[12]

Gyulán az idei nagyszünetben már állni fog a diáknyaraló épülete. Az olcsó, de megfelelő épület költségeit hatósági támogatás és társadalmi gyüjtés biztosítja. A város mindenfokú iskolájának együttes évzáró tornaünnepélye tiszta jövedelmét a berendezésre fogják fordítani. Jól bevált ötlet, hogy a diáknyaraló 48 ágyát magánosok, egyesületek, hatóságok és vállalatok *ágyalapítványaiból* készítették el. A gyulai diáknyaraló gondolatát *Istvánfalvy Miklós* vetette fel, akinek a megvalósításban is nagy része van.[13]

Ime: az ország különböző részein lelkes tanárok gyujtják meg a diáknyaralók messzevilágító tábortüzeit. A sápadt tanuló a jó levegőn, egészséges életrenddel eltöltött táboridő után testben, lélekben megerősödve kezdhet a következő év munkájába. „Az a közösség, amelyben ott élnek, növeli felelősségérzetüket, találékonyságukat, ügyességüket, gazdagabbá, nemesebbé teszi kedélyvilágukat, önzetlenségre szoktat és a természet közvetlen szemlélése, csodás csendje, egészen közel viszi őket a mindenség alkotójához, az Istenhez."[14]

Implom József.

A polgári iskolai szakvizsgák rendszere a volt csehszlovák köztársaságban

A 1918.-iki államfordulat lényeges változást hozott a tanügy csaknem minden ágában. A csehszlovák tanügyi hatóságok, a tankötelezettségnek 14 éves korig való kiterjesztésével, szükségesnek látták az elemi iskolák eddigi osztályait nyolcra felemelni, aminek következtében — látogatottság híján — számos polgári iskola megszünt. Az új állapotnak és a velejáró intézkedéseknek gyakorlati célja volt magasabb színvonalra

[10] Gombos I. id. cikk. Közl. 38.394.
[11] Ért. 1936—37. 29.
[12] Ért. 1936—37.
[13] Békésmegyei Hirlap 1939. IV. 30.
[14] Nyári nevelő tábor. Diósgyőr. Ért. 1936—37. 9.

emelni az általános népi nevelést, egyben gyarapítani a középiskolai növendékek számát, hogy megvessék az új intellektuel társadalom alapjait.

Magyar vonatkozásban az új intézkedések csak elméletileg bírtak értékkel. Gyakorlatban a már szerzett vagy a magyarságnak — számarányánál fogva — járó jogok korlátozását vagy megszűnését jelentették. Hiszen számos polgári iskola az új intézkedés következtében megszűnt, a felemelt osztályú elemi iskolák pedig megfelelő helyi égek és felszerelés híján nem tudták a magyarság igényeit — még az általános népi tanítás terén sem — kielégíteni.

A polgári iskolák az addigi rendszerrel ellentétben három osztályúakká alakultak át. A negyedik évfolyamot az ú. n. továbbképzőtanfolyam volt hivatva pótolni, főleg kereskedelmi előképzettséget adó volta miatt azonban csak azon esetben nyílhatott meg valamely polgári iskolában, ha megfelelő jelentkező volt és a megnyitást az illető intézet kérelmezte. A továbbképző tanfolyamra való jelentkezés elemi vagy polgári iskolai végzettséghez volt kötve és nyitva állott bármely korú egyén számára.

A polgári iskolák átszervezésével párhuzamosan megváltozott a szakképzettség megszerzésének módja és rendszere is. Csehszlovákiában a magyarság számára nem nyíltak meg sem főiskolák, sem pedagógiumok és ezért a polgári iskolai tanerőket magasabb és szakszerű előképzettség nélkül, pusztán magánúton szerzett ismereteik alapján képesítette az erre kinevezett polgári iskolai vizsga-bizottság. A vizsgára való bocsátásnak feltétele volt: elemi- vagy polgári iskolánál szerzett 30 hónapi tanítási gyakorlat, megfelelő minősítés és a teljes tanítói képesítés (tanítói érettségi és képesítő vizsga) igazolása. A jelölt a következő szakcsoportok szerint jelentkezhetett vizsgára: I. nyelv- és történelemtudományi szak: tanítási nyelv, földrajz és történelem. II. Természettudományi szak: természetrajz, természettan és ábrázoló geometria vagy matematika, vagy rajz. III. matematika, technikai szak: matematika, rajz és ábrázoló geometria vagy utóbbi helyett természetrajz vagy természettan. Minden szakon az említett tárgyakon kívül vizsgakötelezettség volt pedagógiából és gyakorlati tanításból. A vizsgát egyszerre vagy két előírt részben tehette a jelölt. Az I. csoportban az első részt földrajz és történelem képezte, a II. cs.-ban természetrajz és természettan, a III. cs.-ban matematika és a kiegészítő résznek egy tárgya, természettan vagy természetrajz. A második rész tárgyaiból való vizsgázás egy és fél éven belül volt kötelező, különben érvényét vesztette az első rész vizsgája is. Az első csoport teljes vizsgáját megismételni nem lehetett, a II. és III. szakcsoport teljes vizsgájának ismétlése csak más kiegészítő tantárgy felvétele esetén vált lehetővé. Ez a vizsgerend az 1933-34. tanévig volt érvényben.

Az 1934—35. tanévben — valószínűleg francia mintára — az illetékes tanügyi hatóságok az ú. n. körzeti polgári iskolák szervezésének tervével foglalkoztak. A rendelet szerint az állam minden 10 km-nyi körzetben polgári iskolát létesít és ennek megfelelően fokozatosan leépíti az elemi iskolák felső osztályait. A polgári iskolák kérdésének

körzet szerinti megoldását szükségessé tette részben a felső osztályok gyér látogatottsága, de nagyobb községek gazdasági, közlekedési és kulturális érdekei is, és nem utolsó sorban nemzetiségi politikai szempontok. Az újonnan fellállítandó körzeti polgári iskolák látogatása az iskolaköteles korig a körzeten belül kötelezővé volt téve. Megfelelő komunikációk és közlekedési eszközök hiánya miatt ezen új elgondolású iskolák létesítése alig volt megvalósítható. A körzetek politikai és nemzetiségi szempontok szerinti megállapítása nem szolgálta a magyar nép és a magyar falu érdekeit. Az elemi osztályoknak a törvény által előírt fokozatos leépítésének lehetősége pedig érthető aggodalommal töltötte el a szlovákiai magyar tanítói társadalmat.

Az új polgári iskolai rendelet megjelenése után a tanítók — különösen azok, akiknek állása az apasztás folytán veszélyeztetve volt, — tömegesen jelentkeztek szaktanítói vizsgára. Az iskolák átszervezésével egyidejűleg módosult a tanerők szakképzése, illetőleg a képesítésnek módja.

Az új rendelet nehéz feladat elé állította a szlovákiai magyar tanítóságot a vizsga követelmények miatt, de különösen ezért, mert hiányzott a megfelelő szakképzés lehetősége. A csehszlovák tanítók rendszeres évi kurzusokon vehettek részt, mégpedig állami támogatással, a magyar tanítóknak csak átképző tanfolyamot engedélyezett a felettes tanügyi hatóság, melynek időtartamát 4 hétben állapította meg. A kurzus anyagi kiadásai teljes mértékben a tanítóságot terhelték.

Az új rendelet csak részben módosította a vizsgára való bocsátás feltételeit, amennyiben a minősítés fokát (legalább jó), pontosan meghatározta. Lényeges változást mutatott a vizsga anyaga és rendje. Az új tervezet 4 szakcsoportot állapított meg. I. csoport: tanítási nyelv, földrajz, történelem. II. csoport: természetrajz, fizika-kémia, matematika. III. csoport: rajz, ábrázoló geometria és matematika. IV. csoport: tanítási nyelv, egy idegen nyelv és torna.

A szakoknak megfelelően 4 vizsgabizottság működött. A bizottságok elnöke miniszteri tanácsos volt. Egy-egy bizottság 5 tagból állott és szakok szerint oly összetételben, hogy egy vizsgáztató tanár mellett legalább két hasonló szakkal bíró tanár tanúként szerepelhessen. A vizsga rendje egységes volt és egyformán kötelező az összes szakokra.

A jelöltek a vizsgát megelőzően házi dolgozatot készítettek, melynek tárgyát a vizsgáztató tanár állapította meg. Ha a jelölt valamely tudományágban egyéni kutatásokat végzett, úgy az erre vonatkozó anyagot a vizsgáztató tanár házi dolgozat gyanánt elismerte. A dolgozatok beküldési határidejét a rendelet 3 hónapban állapította meg. A vizsgáztató tanár 4 héten belül megbírálta és véleményezte. A dolgozat érdemjegyét a jelölttel nem közölték. Ha azonban a dolgozat nem felelt meg a követelményeknek vagy plágiumnak bizonyult, a jelölt kiegészítésre vagy új téma feldolgozására újabb 4 heti terminust kapott. Házi dolgozat a következő tárgyakból volt előírva: földrajz vagy történelem az I. csoportban; természetrajz, fizika vagy kémia a II. csoportban, művészettörténelem a III.-ikban és torna a IV.-ik csoportban. Érdekes, hogy az első szakcsoportban nyelvi dolgozatot nem jelölt ki a felettes hatóság!

A tulajdonképeni vizsgák őszi és tavaszi idényben folytak le. Minden jelölt írásbeli és szóbeli vizsgára volt kötelezve. Valamelyik szak összes vizsgáira való jelentkezés nem volt kötelező, az első alkalommal azonban legalább két tárgyat kellett felvenni.

A zárthelyi vizsga időtartama 4—5 óra volt. Az írásbeli tételeket a vizsgáztató tanár az elnök rendelkezésére bocsátotta. A szóbeli vizsga időtartama tárgyanként 30 percig tartott. Ha a jelölt zárthelyi vizsgáját a szaktanár elégtelennek minősítette, az összes bizottságok tagjai szavazás útján megerősítették, vagy megváltoztathatták a dolgozat érdemjegyét. Elutasítás esetén a jelölt ezen tárgyból nem bocsáttatott szóbeli vizsgára, hanem haladékot kapott vagy teljesen eltanácsolták ezen szakon való további vizsgázástól. Ilyen esetek leginkább a III. és IV. szakcsoportban fordulhattak elő, ahol különleges képességek voltak kívánatosak. Bármely szakon nyert képesítés után speciális vizsgára is jelentkezhetett a jelölt, nevezetesen olyan esetben, ha másnyelvű iskolához kívánt elhelyezkedni, mint amilyenre képesítve volt. Speciális vizsgát tehetett a jelölt hegedű és zongorajátékból, a gépírás, gyorsírás, francia és angol nyelv, német, orosz és esperanto nyelv tárgyaiból, továbbá, süketnémák, vakok és gyengeelméjűek tanításából is.

A jelöltek elosztása a négy szakon igen különböző volt. Legtöbben az I. szakra jelentkeztek és ez szinte túlzsúfoltságot mutatott ki, addig a III. szakon alig volt 2—3 jelölt. Ennek az a magyarázata, hogy manuális tárgyakra magánúton, megfelelő irányítás nélkül nem lehetett elkészülni. A II. és IV. szakon körülbelül egyformán oszlottak meg a jelentkezések.

Az alábbiakban a III. sz. csoport vizsgarendjét és anyagát ismertetem részletekben. A vizsgát művészettörténeti házi dolgozat előzte meg. Az előírt anyag elméleti és gyakorlati részre oszlott.

A.) Elméleti vizsgát tett a jelölt rajzból, ábrázoló geometriából, matematikából és szépírásból.

1.) A rajz anyaga a következőkre terjedt ki: geometriai fogalmak különös tekintettel a térábrázolásra, távlattani szerkesztések, megvilágítás, anatómia, táblai rajz, művészettörténet, építészeti stílusok, színtan, anyagismeret, esztétikai alapfogalmak és műemlékvédelem.

2.) Az ábrázoló geometria anyaga: Orthogonális vetület. (Pont, vonal, sík, oszlop, gúla, sokszögű testek, henger, kúp és gömb.) Forgásfelületek, azok metszetei és árnyékok. Axonometrikus ábrázolás. Távlattan. Építészeti és gépészeti alapismeretek.

3.) A matematika anyaga: alapismeretek elvont és általános számokkal. Egy, két és több ismeretlennel bíró egyenletek, redukálható és exponenciális egyenletek. Haladványok, kamatos kamat és járadék számítás, kombinatórika, valószínűségi számítás, kereskedelmi, ipari és biztosítási számtan. Planimetria és stereometria. Sík trigonometria és szférikus trigonometria alapjai valamint gyakorlati alkalmazásuk. Függvénytan. Analitikai síkmértan. (Pont, vonal, kúpmetszetek.) Differenciál- és integrálszámítás a fizikai követelményeknek megfelelően. Maximum és minimum-számítás.

4. Szépírási anyag: az írás fejlődésének története. Technikai ismeretek. Könyvnyomtatás. Táblai írás.

B.) Gyakorlati vizsga anyaga: technikai készség, rajz és festés, valamint a grafikus ábrázolás terén. Mintázás. Figurális rajz. Akvarellfestés és színes rajz. Természetutáni, élő és élettelen, csendéleti festés. Díszítő rajzolás. (Kis kompozíció, egyszerű technikával és adott elemek alapján.

Az új vizsgarend gyakorlati értékét az eddigi tapasztalatok szerint alig lehet érdemlegesen mérlegelni, mert a szaktanítók megfelelő számú polgári iskola hiánya miatt, továbbra is elemi iskolánál működtek. Az elemi iskolák felső osztályaiban való tanítás színvonala lényegesen emelkedett, hiszen kb. 250 polgári iskolai szaktanító magasabb kézettségénél fogva, igen érdemes munkásságot fejthetett ki a fiatal magyar generáció művelődése terén és szélesebb alapokra fektethette szakszerű irányításával a falu kulturális igényeit is.

Jánoska Tivadar.

A népiskolai tanulók tárgyilagos megismerése.

A tudományos gyermektanulmányozás megindulása óta mind szélesebb körű érdeklődést tapasztalunk a gyermeklélektan kérdései iránt, nemcsak a szakemberek, hanem a laikusok részéről is. Ez az örvendetes jelenség hazánkban is mutatkozik. Ennek talán kettős magyarázatát adhatjuk: 1. a szakemberek mind nagyobb számban helyezkednek arra az álláspontra, hogy tudományosan megalapozott gyermektanulmányozás nélkül nevelésünk vak, 2. a lélek rejtett titkai iránt minden időben megnyilatkozó érdeklődés a szélesebb körű produkciókból most több tápot kap, mint azelőtt.

Különös értéket kell tulajdonítanunk a tanítói kar érdeklődésének, amelynek munkája nemcsak nem nélkülözheti a gyermektanulmányozást, hanem annak kiválóan értékes szolgálatokat is tehet. Mégis meg kell állapítanunk, hogy az általános érdeklődéssel nincs arányban a tanítói kar érdeklődése s így azt még mindig nem tekinthetjük elég értékesnek és eredményesnek. Ebben a tekintetben nem a tanítói kart terheli a felelősség: részben a tanítóképzés hiányossága, részben pedig az irányító szervek mulasztása ennek oka.

Felesleges annak bizonyítására vállalkoznunk, hogy a gyermeki lélek lehető alapos ismerete nélkül nem képzelhető el tudatos és tökéletes nevelő-tanító munka. A tanítóképzőkben tanított filozófiai lélektan tisztán a továbbépítéshez szükséges lélektani fogalmakkal ismerteti meg a növendékeket, közben helyenkint kitér néhány gyermeklélektani kérdésre, mint pl. a gyermeki nyelv-, a képzelet-, az akarat fejlődése, stb., azonban az egész anyag elrendezése, sőt összeállítása is olyan, hogy abból csak a fejlett egyén lelki jelenségeit ismerhetik meg valójában a tanítónövendékek, s nem a gyermeket, akit pedig majd nevelniök kell. A gyermek különleges szempontjairól szó sincs, vagy csak igen kevés. A filozófiai lélektan feltétlenül szükséges ugyan, azonban még a IV. éves neveléstani tanulmányok kellő megértéséhez és megindokolásához

sem elegendő. A neveléslélektani szempontok szükségességét éppen itt látja a tanár, az ezekre való kitérésekre azonban alig van idejé. Az V. évfolyam pedagógiai gyakorlatai heti 1 órában szintén csak izelítőt adhatnak a gyermek tanulmányozásából, a gyakorlóiskolai látogatások pedig csak ritka alkalmul szolgálnak gyermektanulmányozások végzésére a tanítónövendékek számára. Számításba vehető még a kötelező olvasmányok érdeklődéstkeltő és irányító hatása. Mindez kevés a gyermeki lélek megismeréséhez, még akkor is, ha a tanár a nev.- és tanítási gyakorlatok alkalmával hangsúlyozza a lélektani szempontokat és ezekre ismételten fel is hívja a növendékek figyelmét, mivel nincs biztosítva a tervszerű gyermektanulmány széleskörű kiépítésének lehetősége.

Igy tehát a tanító csak hiányos bevezetést kapott a gyermeklélektanból. A tanítók felkeltett érdeklődésének fokozása és a tervszerű munka megszervezése az irányító tényezők feladata lenne. A tanítók általános és országos neveléslélektani továbbképzse és gyermektanulmányi munkába való beállitása ma még mindig nem kezdődött meg. Ezért a tanító teljesen a jószándékú önképzésére van bízva, azonban ennek lehetősége is csak csekély mértékben tekinthető biztosítottnak. Az irányítás nélkül végzett gyermektanulmányi munka pedig sokszor kétes értékű, vagy ha nagyobb értéket is jelentene, legtöbbször elkallódik. A Néptanítók Lapja igen jó gyakorlati értékű folyóirat, a többi tanítói folyóirat is sok értéket nyujt a falu tanítói számára. Időnkint neveléslélektani értekezések is jelennek meg kiváló tanítók és szakemberek tollából e lapok hasábjain. Ez a tény a kérdés fontosságát még jobban igazolja. Azonban a gyermektanulmányozás országos irányítására ezek a lapok nem vállalkozhatnak. külön sajtószerv pedig nem áll a tanítóság rendelkezésére. Amint hiányzik a tanítónövendékek alapos ránevelése, éppen úgy hiányzik a további munka irányítása is.

A hazai gyermektanulmányozás még mindig nélkülözi a tanítói kar közreműködését. nem a tanítói kar hibájából. Az irányított gyermektanulmányozás alig szorítkozik másra, mint néhány ember laboratóriumi munkájára. Egyik-másik gyermekkutató intézet nem is enged betekintést munkájába, annál kevésbbé használja fel szélesebb körben a tanítói kart megfigyelések gyüjtésére és azok közlésére. Félő, hogy a mindennapi iskolai élettől sokszor tulságosan elvonatkoztatott értékelések és adatok igy nem adnak hű képet a magyar iskolásgyermekre nézve. A tudatos nevelői munka pedig nem nélkülözheti a gyermeki lélek fejlődési sajátságainak és működésének helyes ismeretét. Ezen csak úgy segíthetünk: 1) ha az iskolai élet számára is *gyakorlatilag* értékes feltárásokat végzünk, 2) ha ezt a feltáró munkát az *iskolai környezetben* és a tanítói kar segítségével végezzük, 3) ha az igazolt eredményeket minden magyar tanító számára hozzáférhetővé tesszük.

Az első követelmény elengedhetetlen. A magyar törvények értelmében minden ép gyermek népiskolába kerül. A népiskola hat alakítólag tehát minden magyar gyermekre. A gyermek szempontjából az iskola környezetet jelent, amely a gyermeket számtalan hatással veszi körül. Bármennyire lényeges is a tanítóra nézve a gyermeki lélek általános keresztmetszete, legfontosabbnak mégis azt tartja, milyen módon reagál a

gyermek az iskolai hatásokra, milyen eredményekre számíthat az iskola a maga *környezethatásával,* hogyan kell a gyermeki lélekhez a lehetőségekhez mérten az iskolai környezethatásokat, magát az egész iskolai munkát beállítani. A gyermek lelki keresztmetszetét az iskolai környezetből kiemelt gyermekre nézve is megállapíthatjuk, sőt szükség is van erre. Ez a tanító számára feltételezett ismeretet jelent, azonban az iskola neveléslélektani vonatkozásai sorsdöntőek munkája eredménye szempontjából. Az iskola környezethatásának megfigyelésére pedig leginkább a tanító hivatott. Ezt a munkát megfelelő terv szerint a tanítótestület közös munkával jól el is végezheti. Az eredményeket természetesen valamely irányító központi szervnek kell feldolgoznia s azok általános értékesítéséről hasonlóképpen központilag kell gondoskodni. Igy a tudományos kutatások és az iskolai gyakorlati munka között mutatkozó hézag lassan eltünnék.

A fent elmondottakkal szemben számos nehézség támasztható. Az első probléma, hogyan lehet ezt a munkát megindítani, sőt még ezt előbb előkészíteni. Mindenekelőtt megfelelő magyar szakirodalomról kell gondoskodni, amely minden tanító számára könnyen és olcsón hozzáférhető. Csonka-Magyarországban 1934-ben 19.835 népiskolai tanító működött. Ez a szám a megszállott területek egy részének visszacsatolásával tekintélyesen növekedett. A tanítók nincsenek a legjobb anyagi helyzetben. Azonban még mindig képesek lennének napi 1 fillér áldozatra. Az igy biztosítható mintegy 20.000x365 fillér összegért minden évben igen értékes szakkönyveket lehetne a tanítóság kezébe adni. A nagy napilapok rendkívül olcsó tömegkiadványaikkal elég világosan igazolják, hogy ez a számítás helyénvaló, mert a napilapok vagy könyvkiadók időszaki kiadványai sokszor rendkívüli olcsóságuk mellett is szép hasznot biztosítanak a kiadóknak. Személyenkint évi 4 pengőért legalább két jó szakkönyvet kaphatna a tanítói kar, ha pedig még némi állami támogatást is számításba veszünk, feltétlenül anyagilag biztosítottnak tekinthetjük ezt a vállalkozást, és a tanítók pénzükért 3—4 értékes művet kaphatnának. Ily módon nemcsak jó és időszerű tanítói szakmunkákkal lehetne ellátni a tanítói kart, ami az általános időszerű továbbképzést részben biztosítaná, hanem az iskolai gyermektanulmányozást is megfelelően előkészítené. Ennek az olcsó tanítói szakkönyvtárnak szükségességét a tanítói kar is érzi. A tanítók szempontjait figyelembevevő neveléslélektani művek teljes hiánya elég magyarázatát adja annak, hogy szélesebb körű és tudományosan is értéket jelentő gyermektanulmányozás nem tapasztalható a néptanítók részéről.

A jelenleg meglévő tanítói szaklapok eddig is foglalkoztak gyermektanulmányi kérdésekkel. Ezeknek a lapoknak értékét csak növelné, ha állandóan közölhetnék a folyó vizsgálatok és megfigyelések eredményeit.

A neveléslélektan kérdéseinek ismertetéseire jó eszközül szolgálhatnának a tanítói szemináriumok. Alkalmas és kiválogatott előadók nagy érdeklődést tudnának kelteni. A körzeti iskolafelügyelők értekezete is szintén alkalmas előkészítő eszközül kínálkoznék.

Az ilyen előkészítés csak *a hivatalos körök részéről* valósítható meg.

Tehát szükség lenne arra is, hogy figyelmüket az ügyhöz méltóan felkeltsék azok, akik ma a magyar gyermektanulmányozás legkiválóbb tényezői.

A megfelelően előkészített tanítói közvélemény legalább is érdeklődéssel kezelné a megindított gyermektanulmányi munkát, amelynek tevékeny résztvevői természetesen a legkiválóbb, önkéntjelentkező, kellő irányításban részesülő tanítók lennének. Később a meglévő eredmények kipróbálására és a további kutatásokra újabb munkásokat is meg lehetne nyerni. A tanítói kar már eddig is számtalan esetben tett kiválóan értékes szolgálatokat a tudománynak, most is jogosan számíthatna rájuk a gyermektanulmányozók tábora. Ez egyébként hazafias kötelessége minden magyar tanítónak, hisz ezzel saját fajának megismerését mozdítaná elő.

Hogyan történhetnék az adatgyüjtés? Éppen úgy, mint a tanítók által szolgáltatott más adatok gyüjtése. Központilag nyernének vezetést, pontos utasítást az elvégzendő feladatokra nézve. Rendszerint több alkalmas tanító kaphatna közösen megoldandó feladatot. Az eredményeket hivatalosan lehetne összegyüjteni. A feldolgozást elvégeznék az egyetemeken működő gyermektanulmányi laboratóriumok, a leghivatottabbak vezetése mellett. Az eredmények ellenőrzése kisérleti úton is történhetnék. A standardizált eredmények közlésére alkalmas eszköz lenne a fent jelzett módon megalapítható *Tanítók Könyvtárá*-nak egy-egy száma.

Milyen problémák megoldására terjeszkedhetnék ki ez a kutatás? — A problémák egyrészét a központi irányító szerv jelölné meg, a másik problémakört pedig maga a tanítói kar vethetné fel. A tanító munkája közben sokszor találja magát szemben lélektani problémákkal, amelyek valószínűleg általános problémák lehetnek. Ezek megoldására, megvilágítására sokszor maga nem vállalkozhatik, azonban közös megfigyeléssel, állandó adatgyüjtéssel, valamint az arra hivatott pszichológusokkal együtt igen gyakran jó megoldást nyerhetne a kérdés.

Várható-e számottevő eredmény az általánosított gyermektanulmányi vizsgálatoktól? Ha feltesszük, hogy csak szórványosan akadnak is olyan tanítók, akik fáradságos munkával megszerzik a komoly gyermektanulmányozáshoz szükséges ismereteket és lelkiismeretesen teljesítik is a magukra vállalt feladatot, akkor is szép számmal lesznek értékes munkások. Széleskörű adatgyüjtést pedig azért is kell végezni, hogy az egyéni tévedéseket annál biztosabban kiküszöbölhessük.

Az ilyen kutató munka keresztülvitelének első lépése az általános és a részletes terv megállapitása. Ez a terv magában foglalja a feladatot és a megoldás módját. A legfontosabb feladatok megallapítása sem könnyű dolog, azonban még ennél is nehezebb azoknak az eljárásoknak megállapítása és kiválasztása, amelyeket épen egyszerű és mégis megbízható voltuk mellett általában is lehet alkalmazni. A mai kutatások tisztán részletcélok megoldására törekszenek, általánosan alkalmazott kisérletekről, vagy lélektani adatgyüjtő eljárásról pedig nem is beszélhetünk. Úgy a problémák felkutatása, mint a megoldási lehetőségek keresése legtöbbször egyes kutatókra nehezedik, akik maguk gyakran távol állnak a népiskolától.

Nem áll módomban részleteiben is fejtegetni a gyermekkutatás népiskolával kapcsolatos kérdéseit, tisztán néhány átfogó kérdésre utalok. Tisztáznunk kell a magyar iskolás gyermek legjellemzőbb sajátosságait, azokat, amelyek épen az iskola talajában gyökereznek, és azokat, amelyeket az iskolai munka feltételez. Milyen egyéni különbségek adódnak (valamennyi szempontból) a gyermekek között? Hogyan lehet ezeket megállapítani, s hogyan lehet a tanító tekintettel a gyermekek egyéniségére? Melyek azok a sajátságok, jellemző vonások, amelyek a népiskola egyes osztályaiba járó tanulókra egyetemlegesen vagy legalább is általában megállapíthatók. Milyen a magyar iskolás gyermek érdeklődési köre (faluban, városban), hogyan alkalmazzuk ehhez a tanítást? Milyen a magyar gyermek teljesítőképessége és arányban van-e ezzel teljesítménye? Hogyan fejlődnek a gyermek képességei? Milyen módon lehetne a fejlődés általános és egyéni jellegzetességeit közvetlenül, vagy közvetve a legkönnyebben megállapítani? Milyen formális hatásokat érünk el az egyes tanítási eljárásokkal? Milyen formális képző hatása van az egyes tanítási anyagnak vagy esetleg tantárgynak? (Hogyan kellene tökéletesebben kiválasztani a tanítási anyagot, s hogyan kellene azt úgy feldolgozni, hogy a leghasznosabb ismeretek elsajáttítatásán felül a legfontosabb formális eredményeket gyarapítsuk? Lényeglátás, fogalomalkotás, globális és differenciális meglátás, viszonytalálás, ítélet-alkotás, következtetés, könnyű appercipiálás, önálló gondolkodásra való szoktatás, véleményalkotás, objektiv szemléleti kifejező készség, az elvont fogalmak felfogása, visszaadása és helyes alkalmazása, az érzelmi vonások értékének emelkedése s ezeknek megnyilatkozása pl. a gyermek cselekedetein vagy iskolai fogalmazásain keresztül, stb.) Milyen mértékben vesz részt a gyermek az iskolai élet egyes mozzanataiban? Milyen hatást jelent a gyermekre az iskolakörnyezet, a tanító, a társak? Hogyan bírja a szellemi munkát? Milyen módon nyilatkozik meg a gyermek fejlődő akaratának erősödése, (esetleg kedvezőtlen hatások folytán beálló gyengülése) az iskolai életben is? — Talán legfontosabb lenne az egyes tantárgyak körében végezhető kutatások kérdése. Ezekre nézve *Baranyai Erzsébet* ad részletes tervet, amelyet természetesen át lehetne alakítani és egészen új szempontokkal kibővíteni.

Kétségtelen, hogy a magyar gyermekről kialakult *két kép* nem tökéletes. *A lélektani kutatóintézetek* nem tudnak igazán számot adni a gyermekről, mert azok rendszerint az iskolai környezetből kiragadott gyermeket veszik legtöbbször vizsgálat alá és erről rajzolnak tulságosan is elvont képet, *a tanító által spontán megragadással alkotott kép* pedig csak subjektív értékűnek tekinthető. Nem állítom, hogy a magyar iskolás gyermek (az iskola szempontjából is értéket jelentő) objektív megismerése *csak* az említett módon lehetséges, azt azonban vallom, hogy fontos nemzeti érdekünk fűződik gyermekeink mielőbbi igazi és teljes megismeréséhez. Nemzetnevelésünk feladatainak sikeres megvalósítása a kutató munka helyes megoldásától függ. Igen üdvös lenne, ha az erre hivatottak minél előbb megállapítanák a népiskola szempontjából legfontosabb kutatási területet és gondolkodnának a megoldás lehetőségeiről is.

Zentai Károly.

Az iparostanonc nevelés társadalmi és nemzeti vonatkozásai.*

Amikor kitűzött témámra vonatkozó gondolataimat rendezgetni kezdtem, az első pillanattól fogva egy régi élmény hatása alatt állottam. Ugyanis — még a régi békeidők napsugaras napjaiban, egyik utazásom alkalmával elvetődtem egy németországi élettani intézetbe, ahol több fiatal tudós kizárólag a növényi levelek életműködésének tanulmányozásával foglalkozott. Bonyolult és pontos elemzés útján kimutatták, hogy mennyi cellulózt, mennyi klorifilt tartalmaz egy-egy nyárfalevél, mennyi széndioxidot nyel el, vagy mennyi oxigént lehel ki egy 50 leveles tölgyfagally. A nyárfa, vagy a tölgyfa egész szervezete nem érdekelte őket, azzal — amint tudomásomra hozták — az intézet más osztályán foglalkoznak.

Amikor az analitikus eljárásnak ezt a nagyszerűségét és eredményes voltát a természettudományok vonatkozásában megcsodáltam, ugyanakkor élesen megvilágosult előttem, hogy a szellemtudományok világában csak az egybefogó szintétikus módszer vezethet a cél felé. Nemzetpolitikai síkra vetítve pl. az előbbi eljárás lehetetlen volna, mert az ember-falevél nem vizsgálható a nemzetfától elkülönítve, hanem csak mint annak szerves része. Az ember ugyanis — mint öntörvényi lény — magában nem teljes és csak határozottan körvonalazott közösségben képes nagyobb alkotásokra. Ezért van az, hogy a neveléstudomány nemcsak önmagában formálja és vizsgálja az egyént, hanem mint a nemzeti és emberi közösség tagját is. Ezt az igazságot Aristoteles „Politiká"-ja így fogalmazza meg: „Az egész szükségképpen előbbre való, mint a rész."

Világos előttem, hogy bevezető szavaimmal semmi újat sem mondtam, de mégis hangsúlyoztam a régi igazságot, mert a tévedések is ismétlődni szoktak.

A nevelés elmélete szerint a nemzet életének fenntartása, erőinek kifejlesztése és a közösség boldogítása az elérendő cél, amit a tudatos, jóra kész és képes tagegyének minden erejükkel, felelősség mellett szolgálni tartoznak. Ez annyira kollektív, mint amennyire individuális kívánalom, mert a közösség és az egyén jóvolta nyilván fedi egymást. Ebből következik, hogy az iskolai nevelés minden fokozatában nemcsak művelődési, hanem nemzetpolitikai tevékenység is. Ezért nem beszélhetünk tehát a sokszor felötlő szokással ellentétben — öncélú középiskolai, polgári iskolai, vagy iparostanonc-iskolai nevelésről, mert a neveltek nemcsak kizárólag egy-egy iskolafaj tanulói, hanem egyszersmind nemzeti közösségünknek jövendő tagjai is. Különleges célú nevelésük mellett tehát okvetlenül ki kell domborítani az életbevágó egyetemes érdekeket is, melyeket minden rendű-rangú iskolai nevelés egyforma céltudattal munkálni tartozik.

Az elmondottak figyelembe vételével tegyük most már fel azt a

* Előadás a Délmagyarországi Nevelők Egyesülete Szakiskolai Szakosztályának 1939. május 9.-iki ülésén.

kérdést, hogy különböző tanintézeteink azonos tudatossággal és sikerrel szolgálják-e, illetve szolgálhatják-e az előbb érintett magyar nevelési célt?

Habozás nélkül válaszolom: nem!

Ha az ember felüti az egyes iskolák számára kiadott tantervi utasításokat, az elsődleges célkitűzés minden esetben bölcs és megnyugtató, mert a növendékeket nemcsak egy bizonyos egyéni hivatás szolgálatára akarják előkészíteni, hanem — nagyon helyesen — egyben a magyar nemzet tudatos és cselekvő tagjaivá is kívánják nevelni.

Más kérdés azután az, hogy a tantervi utasítások helyes kívánalmai a megvalósításra való törekvés során az egész vonalon érvényesíthetők-e?

Iskolaszervezetünk tagjai ugyanis nem azonos mérték szerint részesülnek társadalmi, anyagi és hivatalos támogatásban. Vannak aránylag istápolt és gondozott iskolafajok, viszont vannak elhanyagolt, kevésbbé portált intézmények. Ezt korántsem azért említem fel, mintha túlzottnak ítélném bármely magyar iskolatípus erkölcsi és anyagi ellátását, hanem csak azért ütöm meg ezt a hangot, hogy felhívjam a figyelmet egyes iskoláknak e tekintetben való sanyarú állapotára. Kétségtelenül helyes, ha pl. a szellemi elitet nevelő középiskolák a nemzet teljesítőképességéhez mért legmesszebbmenő hivatalos és társadalmi támogatást élveznek, de nem érthetek egyet azzal, ha a polgárosodás felé törő, gazdaságilag és politikailag is jelentős rétegek iskolái szervezeti és anyagi lehetőségek híján nehézségekkel küzködnek. Ez az állapot nemcsak nagy tömegek művelődésbeli elmaradását eredményezheti, hanem mélyíti egyszersmind azt a szakadékot is, mely a jó és kevésbbé képzett magyar fiatalságot egymástól lelkileg elválasztja. Az én meggyőződésem szerint a magyar közműveltség, a nemzeti közösségérzet és felelősségtudat egyöntetű kialakulását korunkban legnagyobb mértékben a gazdasági irányú továbbképző és iparostanonc-iskolák szaporítása, fejlesztése és jobb ellátása szolgálná, mert ezek cca 400.000, gazdaságilag majdan termelő ifjú nevelésével foglalkoznak.

Ezzel szemben a tapasztalat azt mutatja, hogy iparostanonc képzésünk a magyar köznevelés mezejének legkevésbbé megművelt területe. Ennek a félparlagi állapotnak nyilván történeti okai is vannak. Ugyanis iparosnevelésünk alig félszázados multja folyamán sohasem érte utól a rohanó életet és így nem tölthette be hivatását. Az is szomorú állapot, hogy a magyar társadalom, sőt ennek keretében maga a kisiparosság sem ápol lelkében olyan feszítő erejű közvéleményt, mely iparostanonc nevelésünk korszerű tételének szükséges voltát felszínen tartaná. Pedig ez nemcsak partikuláris, hanem általános nemzetnevelési érdek is volna! Ugyanis a magyar kisiparos — ha csak némileg is boldogul — sohasem szélsőséges, hanem mindig hűséges hordozója és ápolója a történelmi és polgári-nemes hagyományoknak. Az a körülbelül negyedmillió önálló kézműves, mely ma csonka határaink között él, egymilliós tömeget képviselő családtagjaival együtt nagy többségben *nem proletár* színezetű, hanem polgárias és nemzeti felfogású. Mint ilyen, a társadalmi felfeléáramlás sűrű jelenségeinek figyelembevételével, értékes tar-

taléka középosztályunknak. Nem közömbös tehát, hogy ennek az érdemes rétegnek erkölcsi és anyagi megerősítését milyen eredménnyel szolgálják a nevelésére hivatott iskolák? — Az iparostanonc nevelésügy munkásaira vár a feladat, hogy a már kezdeményezett mester-értekezletek, közületi gyűléseken való felszólalás, sajtó és a legutóbbi időkben fejlődésnek indult kisipari érdekképviseletek, stb. útján érttessék meg az illetékesekkel, hogy a tanoncügy nem az utcákon és tereken labdát rugdosó, szurtos és durva inas-gyerekek seregét, nem a műhelyek elhagyott, néha elzüllött kamaszait jelenti csupán, hanem egy olyan 60.000 tagot számláló kis társadalom gondozását, kiképzését és kiválasztását, amely, ha jól nevelve felnő, egyik erős oszlopává válhat gazdasági és politikai életünknek. Jelenti egy olyan gyermeksereg egészségét, lelki kimüvelését, mely majdan *honvédelmünknek és nemzeti kultúránknak* jelentős tényezőjévé emelkedhet. — Ha ilyen szemüveggel néznék az illetékesek — társadalmunk és kormányzatunk — a tanoncügyet, akkor jobban kellene törődniök annak problémáival és jól felfogott nemzeti érdekből biztosítaniok kellene az iparostanonc nevelés korszerű kifejlődésének lehetőségeit. De súlyos magyar napjainkban ki foglalkozik ezzel a kérdéssel? Sajnos, — láthatólag csak az utca, illetve a szélsőséges politikai szervezetek ifiúsági csoportjai . . .

Köztudomású, hogy a magyar kisiparos réteg a maga utánpótlásának zömét mélyről, a nálánál mostohább körülményekkel küzdő mezőgazdasági és ipari munkás, tehát *proletár* sorból meríti. Ebben a vonatkozásban nincs módom országos érvényű statisztikára hivatkozni, de a magam szűk körében megállapítottam, hogy 280 fiú-tanonc közül kereken 60 % származik *proletár szinezetű* környezetből. Meg vagyok győződve, hogy országos viszonylatban sincs — legfeljebb csak nagyvárosban — ettől a számadattól lényeges eltérés. Hogy erkölcsi és nemzeti megbízhatóság szempontjából az innen származók nem hoznák magukkal valami nagy érték-tőkét, azt nem kell külön bizonyítani. Csak mint érdekes jelenséget hozom fel, hogy lakóhelyemen, ahol nagyszámú és igen sanyarú viszonyok közt tengődő proletár-réteg él, ritkaság látni, hogy ennek tagjai a vasárnapi istentiszteleteken részt vennének. De nagy elhagyatottságukban éppen ilyen távol esik érdeklődési körüktől a szellemi és erkölcsi világ, vagy a haza fogalma is. Ezért van tehát nagy szükség az iparostanoc-iskolák nevelő tevékenységének biztosítására, sőt fokozására, mert tanulóinak zömét egy magasabb kultúrális és nemzeti igényeket tápláló társadalmi réteg helytálló tagjává kell, már az elsődleges nemzedékben kiképezniök. Ez pedig nyilván nemcsak a kisiparos rend érdeke, hanem *általános nemzeti kívánalom*, mely végeredményében társadalmunk szintemelkedését és egybeforrasztását van hivatva szolgálni.

Ha számba veszem azt, hogy 60.000 iparostanoncunk van, (tehát majdnem annyi, mint amennyi a középiskolai tanulóink, és háromnegyedannyi, mint amennyi a polgári iskolai tanulóink létszáma), ha mérlegelem, hogy a kisiparosság a művelt magyar középosztálynak számottevő tartaléka, ha meggondolom, hogy az iparostanonc sorba való jutás évi 35.000 lélekkel csökkenti az amúgy is ijesztően nagy proletár-töme-

geink létszámát, — akkor hangos szóval kell kifejezésre juttatnom azt a kívánságot, mely sürgős változást követel a magyar iparosnevelés lehetőségeinek javítása terén. Őszintén be kell ugyanis vallanunk, hogy az iparostanonc iskolák mai állapotukban csak szórványosan tudnak megfelelni a fokozottabb nemzeti igényeknek. A hiányok nem az ismeretek nyújtása és a gyakorlat tudatosítása terén mutatkoznak elsősorban, hanem a morális síkon. Felőltő hiba, hogy csak elenyésző mértékben érvényesülhetnek a vallás-erkölcsi, hazafias és emberi motivumok. Nem volna semmi baj, ha ezeket szemmel tartaná a kibocsájtó családi kör és a műhely. Ismeretes azonban, hogy ilyen igényeket sem a súlyos körülményekkel viaskodó családokkal, — az iparostanoncok túlnyomó része ilyenekből származik — sem a rideg levegőjű műhelyekkel szemben nem táplálhatunk. Módot kell tehát találni az iparostanonc-iskola keretében is a nevelői kívánalmak érvényesítésére.

Megállapítottuk, hogy az iparostanonc-iskolák — csekély szerencsés kivétellel — nincsenek abban a helyzetben, hogy megnyugvásra teljesítsék igazán fontos nevelői feladatukat. Ezt főleg szervezeti forrásból származó okok akadályozzák.

1. Első helyen említem, hogy kereken 300 iparostanonc-iskolánk közül csak 90 (30%) rendelkezik önálló épülettel és felszereléssel. Ebből is vagy 25 Budapesten van. Mit jelent ez a gyakorlatban? Azt, hogy kap a tanonciskola szigorúan heti 9 órára, másoktól délelőtt használt, szellőzetlen és takarítatlan tantermeket, amelyekben semminek sincs helye. Ifjúsági egyesület, vagy a nélkülözhetetlen cserkészet megszervezéséről szó sem lehet. Hittel hirdetem, hogy az élet durvaságainak leginkább kitett iparostanonc nevelésének döntő fontosságú tényezője a cserkészet, mely emberi és nemzeti erényeket serkent és ápol a leginkább elhanyagolt ifjúban. Főerőssége, hogy tagjait a tanoncévek multán is magához kapcsolja, így törekvéseink biztosítására a társadalomban is lehetőségeket teremt. De épület, vagy épületrész híján ilyesmiről szó sem lehet! Különben is nincs lehangolóbb látvány, mint egy hajléktalan iskola, melyet hosszabb-rövidebb idő multán újabb és újabb átmeneti szállásra költöztetnek. Mások munkájának mindig útjában áll és ennek folytán vendéglátóival örökös súrlódásai vannak. Ez az állapot nemcsak a nevelés munkáját teszi lehetetlenné, hanem kedvetlenítőleg hat mind a nevelőkre, mind a neveltekre, a gyökértelenség és jelentéktelenség érzetét keltvén bennük.

2. Kifelé nincs tekintélyük az iparostanonc-iskoláknak. Nem is csoda! Az 1936. évi VII. t.c. kimondja ugyan, hogy iparostanoncnak csak olyan egyén szerződtethető, aki legalább hat elemi osztályt sikerrel végzett; mégis a végrehajtási utasítások olyan könnyítéseket tartalmaznak, melyek alapján egy-két elemi osztállyal bárki lehet iparostanonc.

3. Furcs színben tünteti fel a tanonciskolai nevelés komolyságát az a jelenség is, hogy a vonatkozó törvényes intézkedések a segédvizsgák letételének lehetőségét nem kötik a tanonciskola valamelyik osztályának sikeres elvégzéséhez. Így sokszor olyan egyének minősülnek iparossegédekké, akik még az elemi ismeretek legkisebb mértékével sem rendelkeznek. Ez a valóság persze nagyon hátrányosan befolyásolja

a magyar kisiparos rend óhajtott szellemi és társadalmi emelkedését.

4. Nem elégítheti ki az igényeket az iparostanonc-iskolák felügyelete sem, hiszen ez az iskolatípus munkájának irányításában nem vesznek részt olyan személyiségek, akik egyrészt szakmai tapasztalatuk révén könnyen megszüntethetnék az eljárási kisebb fogyatékosságokat, másrészt a magyar köznevelés egységének hangsúlyozott elvét is megőriznék.

5. Régi követelése az iparosnevelésnek, hogy a tanoncok számára is biztosítva legyen a teljes vasárnapi munkaszünet. Ez — egyéb vonatkozásain felül — lehetővé tenné azt, hogy ők is részt vehetnének hitfelekezetük istentiszteletein, mely nélkül vallás-erkölcsi világnézet kialakulása el sem képzelhető. Azonkívül ezekre a napokra lehetne tenni az ifjúság hazafias érzését ápoló ünnepélyeket, valamint az ifjúsági egyesületek (cserkészet, önképzőkör, stb.) nevelőhatású tevékenységét is.

6. Utoljára, bár nem utolsó sorban említem azt a kívánságot, hogy az iparosnevelést is főhivatású tanerők gondjaira kell bízni. 70 olyan nagyobb, 100—300 tanulót számláló iparostanonc-iskolánk van, melyben főhivatású nevelő egyáltalán nincs alkalmazva! Aki csak egy-két órát tanít hetenként egy intézetben, arra nem nehezedhet a sikeres nevelés felelősségének súlya olyan mértékben, mint arra, aki életcéljának tekinti ennek a hivatásnak betöltését. Különben is az iparostanonc-iskolában végzendő nevelés is egész embert kíván. Itt az iskola — minden külső segítőeszköz híján — igazán egyet jelent a nevelővel, akinek vállaira különlegesen szép, de különlegesen nehéz munka súlyosodik. Éppen ezért más oldalról igénybe nem vett nevelőgárdát kell az iparostanonc-iskolák számára is biztosítani!

Amilyen mértékben ki tudjuk küszöbölni az előbb felsorolt társadalmi, történet és szervezeti akadályokat, amik iparostanonc-iskoláink sikeres nevelőmunkáját keresztezik, — olyan arányban fog efajta intézményeink nemzeti jelentősége és értéke gyarapodni. A gátló körülmények között persze vannak kisebb-nagyobb jelentőségűek és így nem mindegy, hogy azok milyen sorrendben tűnnek el a nevelői munka útjából. Én itt két kívánságra teszek sürgősségi indítványt, melynek megvalósulása — meggyőződésem szerint — az iparostanonc iskola tevékenységének létalapja.

a) Elsősorban kívánatos, hogy önálló épülethez, vagy épületrészhez jusson minden nagyobb iparostanonc-iskola. Mert csak ez nyujthat módot a növendékek összegyüjtésére, cserkészcsapat szervezésére és elhelyezésére, önképzőkör, vagy más ifjúsági egyesület alapítására és ezeken keresztül sikeres nevelői tevékenység kifejtésére.

b) Főhivatású tanerőket minden azt kívánó iparostanonc-iskolába! A dolog természetében leli magyarázatát, hogy kizárólag óraadók útján végzett iskolai nevelés csak szükségmegoldás lehet.

Ha az említett két, döntőjelentőségű kívánság teljesülhetne, akkor iparostanonc-iskoláink munkájának irányát, terjedelmét és részleteit helyes mérték szerint állapíthatná meg kormányzatunk, mert a gyakorlati kivitel megfelelő külső viszonyokra és hivatott munkások erejére és lelkesedésére támaszkodhatnék.

Mondanivalóm végére érve, ismét kinyilvánítom, hogy kisiparos társadalmunkat és tartozékait nem önálló életformának, hanem a magyar nemzet alkotóelemének tekintettem. Utánpótlásának nevelési fogyatékosságát nem mint kiszakított jelenséget, mint falevelet vizsgáltam tehát, hanem mint a nemzet-fa egyik hajtásának satnyaságát állítottam értekezésem középpontjába. Szavaim summájának hangsulyozására az a meggyőződés sarkalt, hogy iparostanonc-iskoláink tevékenysége szerves része lévén a magyar köznevelés egészének, így nemcsak egy érdemes társadalmi réteg: a kisiparosság nevelési szempontjai, hanem a magyar kultúrközösség érdekei is kívánatossá teszik, hogy a tárgyalt intézmény iskolaszervezetünk többi egységeinek színvonalára emelkedjék.

Korszerű iparostanonc-iskolára van szükségünk!

Kelemen Ferenc.

Beszámoló az 1939. május 14--18-án megtartott szegedi kereskedelmi és ipari szakoktatási kiállításról.*

Lehetetlen egy beszámoló során teljes képet nyujtani arról a gazdagságról, és szemet-lelket gyönyörködtető igyekezetről, amely ennek a nagyszabású kiállításnak minden egyes termén, sőt a termekben kiállított tárgyak minden darabján kiábrázolódott. Mégis igyekezünk ebben a rövid beszámolóban képet nyujtani a kiállításról azok számára, akik nem lehettek szemtanúi az ott látottaknak, illetőleg fültanúi a kiállítással kapcsolatos megnyitó ünnepségen és az 1939. május 14-iki, vasárnap délutáni értekezleten elhangzottaknak.

Sétánkat az iparostanonciskola hatalmas, háromemeletes, modern épületének egyik földszinti termében elhelyezett központi kiállítási anyag ismertetésével kezdjük. Ez a terem, amely a kiállítás látogatóitól a *„tudomány szobája"* nevét kapta, zsúfolásig meg volt tömve színes rajzokkal, grafikonokkal és kartogrammokkal. A rajzok összefoglalóan szemléltették a szegedi tankerület ipari és kereskedelmi szakoktatásának történeti fejlődését, kialakulását, felszerelési és anyagi ügyeit, a szakiskolák oktató karának szociális helyzetét, családi viszonyait, előképzettségét, korát, nyelvtudását, katonai szolgálatait és az oktatók háborús szereplését, majd a tanulók adatait dolgozták fel a legkülönbözőbb szempontokból, (nem, kor, vallás, iskolai előképzettség, szakcsoportosítás stb). A kiállított rajzok tervezésénél tevékenyen működött közre *Nyáry György* felsőkereskedelmi iskolai c. kir. főigazgató, aki egymaga a rajzok nagyobbik felét tervezte meg. A kivitelezésben a főérdem *Fábián* és *Bozó* szegedi iparostanonciskolai tanároké, akik ötletes kidolgozásukkal és szellemes rajzaikkal elevenné és színessé tették a különben meglehetősen száraz adattömeget.

A tudomány szobájának kiállítási anyagából külön is ki kell emelnünk azt a

* Folyóiratunk előző számában már ismertettük a kiállítást; szükségesnek tartjuk azonban *részletesebben* is megadni olvasóink számára a kiállítás képét. — A szerk.

szemléletes rajzot, amely az iskolaalapítások éve és a hullámzó magyar gazdasági élet között mutat érdekes kapcsolatot, Fábián tanár szemléletes rajzát az iparostanonciskolai tanerők személyes viszonyairól és azt a szomorú kimutatást, amely a tanonciskolai tanerők anyagi viszonyait tárja föl a látogató előtt. A főhivatásúak és óraadók aránya megdöbbentően rossz, a *javadalmazás rendkívül alacsony* és ilyen módon érthető az a táblázat, amely kimutatja. hogy a női tanerők közül 74 százalék hajadon, a családos tanerőknél pedig igen kicsi a gyermeklétszám. sőt a gyermektelenek arányszáma a nősök között 65 százalék.

A következő terem a tanonc- és cserkészkiállítást foglalta magában. A leleményességnek és csekély pénzből nagyot alkotni tudásnak szelleme tükröződik vissza az itt bemutatott iparművész munkákon, a Losonczy Istvánné leánycserkészcsapat terítőin és babakiállításán, az ízléses kivitelű fafaragásos munkákon, valamint a *Pálfy Dániel* cserkészcsapat rövidhullámú rádió adókészülékén. A készülék mögött felragasztott választáviratok százai bizonyítják, hogy az adóállomás a gyakorlatban is megállja a helyét. Egy táblázat a cserkészcsapat tagjainak foglalkozási megoszlását mutatja be ; ha másról nem, erről a táblázatról és a cserkésztagok tevékenységének eredményeiből világosan láthatjuk azt az óriási hasznot, amit a cserkészcsapatok a társadalomnak különösen ebben az osztályaiban szinte pótolhatatlanul nyujtanak.

Az épület földszinti részének másik szárnyát a magy. kir. állami felső fémipariskola foglalta el két termével. Ez a rész természetesen a technika bemutatója volt a kiállításon és legérdekesebbek voltak az eredeti, vagy modelben bemutatott munkagépek, a tanulók készítményei, szabadalmai, valamint gyönyörű tervrajzai. Főképen ki kell emelnünk a fémipariskola kiállításánál azt az örömmel tapasztalt szellemet, amely főhivatásul a gyakorlati képzést és a magyar gazdasági életnek használható szakemberek adását ismeri. Ez nyilvánult meg a készítmények pontos kivitelén, használhatóságán, a kiállítási műhelymunka menetén és nem utolsó sorban azon a szakszerű magyarázaton, amellyel az iskola növendékei a kiállítás látogatóinak szolgáltak.

A dísznövényekkel gazdagon felékesített lépcsőházban fölhaladva az első emeletre, annak legnagyobb termében a szegedi szakirányú iparostanonciskola kiállítását találjuk. A kiállítás tömegével első helyen áll az épületben, a falakra és a vászon közfalakra szerelt szakrajzoknak szinte kábító tömege dícséri a tanoncok kézügyességét. Meglepő, hogy sokszor négy-hat elemi iskolai osztályt végzett inasok mekkora készséget árulnak el nemcsak a rajztechnikában, hanem ízlésben és gyakorlati érzékben is. Természetes, hogy a mérnökök által tanított tárgyak szakrajzai felülmulták a többi tárgyak rajzait, azonban ez nem jelent minőségbeli különbséget, hiszen pl. éppen a fodrászipari szakrajzok vívták ki legjobban a látogatók tetszésnyilvánításait. A rajzok tömege kissé megnehezítette az áttekintést és a többi iparostanonciskolákkal összehasonlítva aránytalanul kevés volt a műhelytermék is. Ami azonban volt, az minden tekintetben megütötte a mértéket.

Az első emelet jobb szárnyán egymás mellett három teremben a szegedi városi női felsőkereskedelmi iskola, a békéscsabai községi felsőkereskedelmi iskola, női kereskedelmi szaktanfolyam és kereskedőtanonciskola, majd a szegedi római katolikus nőipariskola kiállítása sorakozott fel.

A szegedi női felsőkereskedelmi iskola kiállítása impozáns méreteivel és didaktikai célkitűzéseivel nagy tetszést vívott ki úgy a pedagógusok, mint a laikus látogatók részéről. A tantárgyak szerint csoportosított kiállítást üdítően tarkították

művészi rajzok és fényképek színpompás foltjai, szemléltető tárgyak és tusírásos táblázatok. Az egyes tantárgyak közül kiemelkedő helyet foglal el a történelem és a közgazdaságtan csoportja, amely *Kováts József dr.* c. igazgató hosszú és gondos munkáját dicséri. Szerepeltek külön-külön és igen izléses elrendezésben az ifjúsági körök és egyesületek is (sportkör, ifjúsági Vöröskereszt-csoport, ifjúsági önképzőkör).

A békéscsabai iskolák kiállítási terme méltán aratott igen nagy tetszést. A temérdek grafikon nem csupán az iskolai oktatásnak csaknem minden elképzelhető mozzanatát szemléltette, hanem igen sok olyan gyakorlati értékű kérdésre derített pedagógushoz illő világossággal fényt, amely a laikus közönség köréből is nagy érdeklődést váltott ki. Rendkívül instruktívek voltak a technológiai táblák, a gazdaságföldrajzi rajzok, a hazánk területi változásait mutató rajzsorozat, az áralakulás szemléltetése, a világgazdálkodásra és a zárt házigazdálkodásra rávilágító rajz, Budapest idegenforgalmi kartogrammja, a korlátolt forgalmú birtokok megoszlásának kimutatása és számtalan helyszűke miatt fel nem sorolható ötletes táblázat és rajz. Külön meg kell dicsérni a magyar helyesírás és nyelvtan szabályait feltüntető táblázatokat és az önképzőkör közgazdasági tárgyú tételeinek kidolgozását.

A békéscsabai női kereskedelmi szaktanfolyam anyagából a helyi vonatkozású reklámtervek mutattak ötletes és izléses kidolgozást.

A szegedi róm. kat. nőipariskola kiállítása főleg a női látogatókat gyönyörködtette; a legkülönfélébb alsóneműket, díszruhákat, magyaros terítőket, az érdekes folttisztító anyaggyüjteményt, a varrási eljárások különféle módjait összefoglaló táblázatot érdeklődéssel szemlélték. Különös érdekességgel birt az a kartogramm, a mely Magyarország népművészeti tájait a jellegzetes díszítőelemekkel együtt mutatta be.

Az első emelet baloldali termeiben a szegedi tankerület többi iparostanonciskolái nyertek elhelyezést: mégpedig a makói, a mezőhegyesi, a medgyesegyházi, a szegvári, a battonyai és a csanádpalotai iskolák. A makói iskola anyagából kitünt a folyosón elhelyezett izléses kiállítású emlékmodell, a díszítőipari portálé, a kicsinyben kiállított cipők és csizmák, a technológiai táblák és *Dehény Lajos* tanár festményei. Ugyancsak gyönyörködve szemlélték a kiállítás látogatói a medgyesegyházai iskola kis cipőit is. A többi iskolák ebben a részben szép kivitelű rajzokkal szerepeltek.

A II. emelet 7. számú teremben a makói fiú felsőkereskedelmi iskola s a szentesi női kereskedelmi szaktanfolyam kiállítását láttuk. Az előbbiből igen érdekes volt a kémiai műanyagok gyártására vonatkozó táblázat, valamint a vízszabályozásra és ármentesítésre vonatkozó rajz, a szellemes grafikus minősítési táblázat, a zónaidők-világidők táblázata, a bankkönyvelés ábrázolása és az az ötletes rajz, amely szemléltetően mutatta be az intézvényezés és küldvényezés elveit, ugyancsak felkeltette a figyelmet. A szentesi női kereskedelmi szaktanfolyam üzlettervekkel és igen szépen gépelt levelekkel, valamint néhány táblázattal szerepelt.

Az I. emelet 2. számú termében láttuk a békéscsabai szakirányú iparostanonciskola anyagát. Ennek a kiállításnak a legszembetűnőbb értéke az a szerencsés arány volt, amely rajzanyag és az ipari termék között fennállt. Az izléses elrendezést nagyban szolgálták a szép magyaros babák, a díszes kivitelű szűcsmunkák, a jól látható rajzok, a cipőszabásminták és a gondos kivitelű és értékes táblázatok. Ugyanebben a teremben láttuk Orosháza iparostanonciskolájának kiállítását, amelyből különös érdeklődésre tarthat számot a fakötések különböző módjainak gyakor-

lati bemutatója. Ebben a teremben volt a hódmezővásárhelyi szakirányú iparostanonciskola csoportja. Szép sorozatát láttuk a magyaros díszítő elemeknek, azonban csodálkozva kellett tapasztalnunk, hogy a kerámiai ipar, a városnak annyira jellegzetes iparága, a kiállításon nem szerepelt.

A III. emelet bal oldalsó termében a szegedi m. kir. állami felsőkereskedelmi iskola kiállítása volt. Az első pillantásra kitűnt ennek az iskolának a vezető szerepe a tankerület gyorsírás ügyében. Egy egész fal tele volt oklevelekkel, az előtérben pedig véglegesen megnyert és időlegesen biztosított vándordíjak, szép szobrok és plakettek sorakoztak. A terem sarkaiban hatalmas áruismereti szekrények keltették fel a figyelmet; ezekben a vegytan és árúismeret főbb anyagai nyertek elhelyezést. Mint különlegesség szerepelt ennek az iskolának a kiállításán egy igen drága számológép és egy TESLA-féle berendezés nagyfeszültségű váltakozó áramok keltésére. A középső asztalokon rengeteg történelmi és földrajzi térképfüzet keltette fel a látogatók érdeklődését; megállapítható volt belőlük egyes tanulóknak (*Szúnyogh Károlynak*) kitűnő rajzkészsége. Igen ötletes volt *Szakáll László* tanár történelmi kiállítása, ahol Magyarország uralkodóinak táblázatát és történeti-földrajzi kartogrammokat láthattunk. Nagy készültségről tanuskodott *Nagy Sándor* tanár könyvviteltani és közgazdasági csoportja, valamint azok a táblázatok, amelyek a francia és olasz (*Lakner Károly* tanár) igeragozás gyakorlására, a világrészek gazdasági életére, a magyar költők és írók életére és műveire vonatkoztak. Nem mulaszthatjuk el megemlíteni *Szűcs József dr.* tanár ötletes rajzát a német és magyar birtokviszony különbözőségének szemléletes bemutatására.

A legnagyobb elismerésre tarthat számot a II. emelet 4. számú termében elhelyezett gyulai szakirányú iparostanonciskola kiállításának ízléses, esztétikailag is nevelő hatású csoportja.

A terem elrendezésében kihangsúlyozódott a jó ízlés mellett a magyaros ízlés is, amelyre — úgy látszik — az iskola különös gondot fordít. Ezt igazolja a viseletek történelmi fejlődését bemutató csoport és rajzanyag, valamint a helyi gazdasági viszonyokhoz alkalmazkodó iparágak különös kidomborítása. Meg kell dícsérnünk még az alkalmazott szabadkézi rajzokat, a festőipari szakrajzot, a szép kivitelű műhelymunkákat és a faszerkezeti táblákat.

A III. emelet jobbszélső termében impozáns kiállítással zárult a látogatók legnagyobb részének a sétája: a szegedi kereskedő-tanonciskola anyagával. A hatalmas termet megtöltő kiállítási anyag tulajdonképpen 12 rajz köré csoportosult. Ez a 12 rajz a tanonciskola szereplésének teljes életfolyamatát mutatta be, attól a pillanattól kezdve, amikor a kis iparos puttonnyal a hátán az iskolába lép, egészen addig az időig, amikor mint felserdült fiatalember segédként hagyja el az iskolát A 12 rajz alatt és mellett az iskola menetéhez tartozó összes iratok, kitűnő térképek, kirándulási táblázatok, tanári és ifjúsági könyvtári mutatványdarabok, folyóiratok, szemléltető anyagok gazdag sorozatai és ízléses elrendezésű mintakollekciók helyezkedtek el.

Felsorolásunk, mint már a bevezetésben is kénytelenek voltunk előrebocsátani, nem lehet és nem is lehetett teljes. Kimaradtak belőle olyan iskolák, mint az eleki, a mezőkovácsházai, a szentesi iparostanonciskolák, amelyek igen érdekes inststruktív rajzanyaggal, iparcikkekkel és ízléstfejlesztő mintadarabokkal tanuskodtak a bennük folyó oktatás magas színvonaláról. De kimaradt a kisebb iparostanonciskolák egész sora is. A kimaradás ténye nem jelenti ezen iskolák kisebbérté-

kűségét, vagy munkájuk el nem ismerését, csupán a hely szűkös volta kényszerít bennünket e szükségszerű korlátozásra.

Kiállítási sétánkat befejezve, minden hatástkeltési szándék nélkül ismételhetjük összefoglalásként, hogy a kiállítás nagyon szép, tartalmas és gazdag volt. Okulására szolgált a megtekintő iskolák ifjúságának, a vidékről ellátogatott iparosoknak és kereskedőknek és büszke önérzettel töltötte el a látogató pedagógusokat, akik meggyőződést szerezhettek arról, hogy szerény eszközökkel bár, de teljes lelkesedéssel folyik a nemzetnevelés a kiállításon szerepelt összes iskolákban, azaz az egész szegedi tankerületben.

IRODALOM

Magyar föld, magyar faj, IV. kötet. A magyar ember. Irta: Bartucz Lajos. (A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadása, 1938. 495 oldal.)

Manapság, amikor a faji és származási kérdések az érdeklődés homlokterében állanak, igen nagyjelentőségűnek kell tartanunk ezt a kötetet. Felöleli a magyarság antropológiájának összes történeti, irodalmi és tudományos vonatkozásait és a lehető legnagyobb biztonsággal igyekszik megfelelni mindazokra a kérdésekre, amelyek két évszázad óta foglalkoztatják a magyarságot tanulmányozókat: *van-e magyar faj, melyek a magyarság testi bélyegei és milyen az igazi magyar típus?*

Mert, ahogy az *egyetlen* hivatásos antropológus, a budapesli tudományegyetemen 1912-ig tanszéket betöltő *Török Aurél* írta: „. . . *nem ismerjük a magyart!*" Mindnyájunknak, akik nagytömegű ifjúsággal naponként foglalkozunk, vannak erre vonatkozólag bizonyos ösztönszerű meglátásaink, megsejtjük és csoportosítjuk az arcokat, jellemeket és lelkeket a föltett kérdésekre való válaszért, de még az a tanyai tanító is, aki évtizedeken át színmagyar területeken nevelte az egymást váltó nemzedékeket, alighanem zavarba jönne, ha határozott véleményt kérnénk tőle a magyarság faji bélyegeit illetően. Nem ismerjük a magyart és maga *Bartucz* is, amikor könyve elején visszapillantva harmincötesztendős tudományos multjára, kétkedve teszi fel a kérdést: *tudunk-e már annyit, hogy Magyarország antropológiájáról könyvet írjunk?* — azt a feleletet kénytelen adni, hogy egyáltalában nem teljes az anyag, aminek ismerete a véleményalkotáshoz szükséges, hiányok vannak alapkutatásokban és részismeretekben egyaránt, de a „*seregszemle*" a tudott dolgok és biztos eredmények felett már indokolt.

A seregszemlét *Bartucz* azzal kezdi, hogy kikeresi a magyarságra, mint fajra vonatkozó régi irodalomból mindazt, ami ma is használható még. Az első komoly kisérlet a magyar ember megismerésére *Bél Mátyás* Notitia Hungariae novae historico-geographica című hatalmas munkájának Pozsony megyéről szóló kötetében látott napvilágot 1735-ben, majd *Huszti* pozsonyi orvoson (1781), *Gáti Istvánon* (1795), *Fejér György* Anthropológiáján (1807), *Vedres István* szegedi főmérnökön (1822), *Edvi Illés Pál* evangélikus lelkészen (1835), *Rónay Jácint* püspökön (1847) *Hunfalvi Pál* „Magyarország ethnographiá"-ján (1876) és számos más kutatón keresztül jutott el a hazai embertani kutatás a mult század három nagy antropológusához: *Schreiber Sámuelhoz, Lenhossék Mihályhoz és Török Aurélhoz.* A három tudós közül *Török Aurél* hivatása lett volna a hazai kutatások rendszeres folytatása, sajnos azonban az ő figyelmét — *több hazai csalódás után* — inkább az antropológia általános vonatkozásai kötötték le s főműve is nem magyar, hanem általános

tárgyú (*Grundzüge einer systematischen Kraniometrie 1890*). E mulasztást *Pápai Károly és Jankó János* pótolták, majd a világháborút közvetlenül megelőző években és a világháború óta *Bartucz Lajos* végzi a Magyar Nemzeti Muzeum Néprajzi Osztályának vezetői tisztjében mindazokat a vizsgálatokat, méréseket, ásatásokat és kutatásokat, amelyek a magyar ember alaposabb megismerését szolgálják.

A történeti és irodalmi ismertetés után Bartucz végigvezeti az olvasót a zavaros fogalmakon, amelyek a magyar típus, magyar faj, magyar arc, stb. kifejezések mögött meghúzódnak. Szerinte nem a testi típus, a koponya alakja, a termett a haj, a szem, bőr színe vagy az arc alakja az, ami magyar. A magyar nemzettes, mint minden nép, igen sokféle rasszelemből tevődött össze: *magyar fajról tehát merev zoológiai értelemben nem beszélhetünk.* De beszélhetünk magyar nyelvről, amelyet anyáinktól tanultunk, magyar hagyományról, amely őseinktől maradt reánk, magyar érzésről és a magyar összetartozásnak a tudatáról, amelyet a nemzedékek hosszú során át együtt átélt vagy elszenvedett jó és rossz sors fejlesztett és magyar lelkületről, mely mindig a hazáért dolgozik s amely, ha kell, a hazáért, nemzetért mindent feláldozni kész. *Kétségtelen azonban, hogy van a magyar hazában élő embereknek egy olyan típusa, mely itt alakult ki ezer év biológiai története során s számban is oly nagy, hogy rányomja bélyegét a magyar nemzettestre. Ez a — Bartucz által — „Alföld-típus"-nak elnevezett külső megjelenésű magyar ember, amelyet mindenki maga elé képzelhet, ha II. Rákóczi Ferencnek, az Alföld-típus megtestesítőjének arcképét elnézi.*

A magyarság testi jeleit hosszasan fejtegeti a szerző és itt bőven idézi saját eredményeit. Megállapítja azonban, hogy *egyetlen* külső jegy alapján (termet, koponyaalkat, szem és haj színe, stb.) semmiképen sem lehet általánosítani az egyén fajt hovatartozását illetően, különösen hazánkban nem, ahol a legkisebb faluban is egymás mellett találjuk a legkülönbözőbb termetű, koponyájú, szemű, hajszínű embereket. Szigorú tárgyilagossággal bírálja meg az újabban annyira mindentudónak képzelt vérvizsgálati módszert is: *„A vércsoportok rasszantropológiai jelentősége, értéke semmivel sem nagyobb, mint bármelyik más, öröklésilag igazolt rasszjellegé. A vércsoportok sem egyedül, sem nagyobb mértékben nem alkalmasak rasszosztályozásokra és rasszmegkülönböztetésekre, mint más rasszjellegek. Bizonyos vércsoportokat bizonyos rasszokkal összekapcsolni vagy azonosítani nem lehet s a vérvizsgálatokból leszűrt rasszantropológiai következtetések . . . tudományos igazolhatóság hiányában szenvednek. . . . Mi sem mért . . . súlyosabb csapást arra a szemfényvesztő játékra, amelyet egyesek a vércsoportoknak és „vérindexek„-nek a mai rasszokkal való állítólagos kapcsolatával üztek, mint annak tudományos megállapítása, hogy az embernél kimutatott négy vércsoport az emberszabású majmok vérében is megvan . . . Ime, odajutottunk tehát, hogyha igazuk volna a vérvizsgálatok túlzóinak, akkor azt kellene ma már következetesen hirdetniök, hogy egyes emberrasszok közelebbi vérrokonságban állanak az emberszabású majmokkal, mint a többi embertársaikkal!"*

A magyar nemzettest rasszelemeinek tárgyalásánál mindenekelőtt kétségbevonhatatlanul bebizonyítja a nagyfokú kevertséget, majd felsorolja a keveredés jeleit a különböző európai (északi, balti, alpi, stb.) és ázsiai (mongol, taurid) fajokkal. Végül az utolsó fejezetben időrendi sorrendben a magyarság előtt hazánk földjén élt népek embertani képét adja, ásatások és sírleletek alapján.

Nem volna teljes a könyvről szóló beszámoló, ha felemlítés nélkül hagynók a 400-on felüli, kitűnő kivitelű és igen szemléletes képet, a szerző élvezetes, ma-

gyaros szófűzését és a kötet díszes kiállítását, amely, valamint a jól olvasható betűk és aránylag kevés sajtóhiba is, az Egyetemi Nyomdát dícséri. Mindent összefoglalva: alapvető munkát ad *Bartucz* az olvasó kezébe, olyan tudnivalók halmazát, melynek ismerete nélkül a mai magyar ember műveltsége nem teljes. *A mű beszerzését minden magyar nevelő és iskola számára melegen ajánljuk!*

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.

Darás Gábor: A Ruténföld elszakításának előzményei. (1890—1920), Bp. 1936. 137. 1.8o.

Az Erdős Kárpátok kisszámú népe ma a világpolitikai érdeklődés síkján áll. E nép rokonszenvének elnyeréséért folytatott küzdelem azonban nem újkeletű. Az északi ellenség pánszláv propagandájának lelketlen üzelmeit ismerteti Darás Gábor s modern forráskutatói felkészültséggel vezet el bennünket az orosz aknamunka sötét alagútjaiba. A rutén nép történetének harminc legérdekesebb esztendejét beszéli el a könyv. Ez a 30 év a ruténség valamennyi életkérdését a felszínre hozta. Darás Gábor művéből — ezekkel összefüggően — egy rendkívül meggyőző erejű intelem mered felénk: saját népi jövőnk érdekében mielőbb szakítanunk kell a nemzetek közötti kapcsolatok romantikus felfogásával. Az orosz pravoszláv mozgalom letörését sem tudtuk — éppen eredendő érzelmi beállítottságú szemléletünknél fogva — reformterveinkkel (1. szerkönyvrevízió, 2. magyar liturgia, 3. naptárreform, 4. betűreform, 5. szociális reformok . . .) véghezvinni. A rutén kérdés reális vizsgálata nem elégedhetik meg a jelszavak puszta emlegetésével, hanem e nép és terület mai arculatának történelmi előzményeiből vonja le következtetéseit. A könyv egyébként az egyetlen magyarnyelvű termék, amely Volosin kezdeményezéseit a tudományos történetírás eszközeivel méri le. Tárgyilagosságára és nyelvtudására jellemző, hogy E Benes (Rec o problému podkarpatoruském, 1934.) és K. Krofta (Podskarpatska Rus a Ceskoslovensko, 1935.), a cseh hivatalos álláspontot kidolgozó, írásait nagyszerűen ismeri. Kárpátalja jelenlegi és az államfordulatot közvetlenül megelőző politikai viszonyait nem ismertetheti e néhány év előtt készült munka, de az akkor még kiforratlan események drámai feszültsége már ott lüktet a sorok mögött. A történelmi nevezetességre emelkedett mármarosi pör húszéves fordulójának emlékezeténél észlelhető különösebben a rutén kérdés mesterien sejtetett jövőképe, amidőn a leghatározottabb módon rámutat arra, hogy „az orosz pravoszlávia Trianon óta is terjed az Erdős-Kárpátok területén s még sok aggodalmat fog okozni a görög-katolikus papságnak."

Wagner Ferenc.

Dr. Tímár Kálmán: Az érsekújvári Tanítóképző Intézet története. (Különlenyomat a kalocsai Róm. Kat. Tanítóképző Intézet 1937—38. évi Értesítőjéből.) 1938. 32. old.

Dr. Tímár Kálmán forráskutató munkájának eredményeként teszi közzé jelen értekezését s mintegy felhívja a figyelmet a források felkutatásának nagy jelentőségére.

A mű az érsekújvári és a kalocsai tanítóképző szervezetére vonatkozó adatokat dolgozza tel, azonban röviden áttekintést ad a kir. kat. képzők szervezéséről és átalakulásáról is. Az első magyarországi német—tót-nyelvű tanítóképzőt Pyrker J. László Szepesváralt 1819-ben, az első magyarnyelvű képzőt 1828-ban u. ő. Egerben alapította. Ez a képző két évfolyamú volt. 1835-i országgyűlés sürgeti a magyar-

nyelvű képzők felállítását. A törvényjavaslat szerint 17 képző felállítását veszik tervezetbe. E terv szerint Kalocsán is kellett képzőt szervezni, amely azonban ekkor nem történt meg, sőt az 1844-ben megszervezett 5. kir. kat. tanítóképző is megelőzte a kalocsai képző felállítását. Az 5 kir. kat. képző között találjuk az érsekújvárit is Ezt a képzőt 1856-ban szünteti meg az *Entwurf*. Helyette Kalocsán új képzőt létesítenek 1856-ban, ami annyit jelent, hogy Érsekújvár elvesztette képzőjét, viszont Kalocsán *új* képzőt szerveztek. A kalocsai *új* képző alkalmazta a megszűnt érsekújvári képző egyik tanárát, egyébként a feloszlatott képzőnek tisztán csak jogi utóda, de semmi esetre sem szerves folytatója lett. A jogutódlás is tisztán a képző felállításának jogát érinti. Tehát jóhiszemű túlzásnak kell minősítenünk a szerző azon állítását, hogy a kalocsai képző alapítását 1844-re tehetjük. Ezt az esztendőt ma csak a szegedi kir. kat. képző mondhatja alapítási évének.

Értékes betekintést nyerünk az érsekújvári *mester-képző* életébe, ahol tanítói, kántori és jegyzői pályára készültek a jelöltek. A háromirányú kiképzésre azért is szükség volt, mert a szegényes tanítói jövedelem igen ritkán nyujtott magában megélhetést. Amilyen különböző volt országszerte abban az időben a képzőbe való felvételhez megkívánt iskolai végzettség, éppen olyan különböző volt a tanárok végzettsége is. A legtöbb esetben tanítók közül kerültek ki. Első időben külön gyakorlóiskolája is csak a szegedi képzőnek volt, később azonban a többi mellett is létesítettek gyakorlóiskolákat. Az említett adatokon kívül megemlítendők az iskolák szervezetére, benépesítésére, belső életére, átalakulására, a tanítók képesítésére stb-re vonatkozóak. Különös figyelmet érdemel, mint érdekesség, hogy az érsekújvári tanítóképzőnek átmenetileg cigánygyakorlóiskolája is volt közel 50 növendékkel.

A tanulmány befejezéséül bőséges irodalmat sorol fel a szerző. Kár, hogy a szövegben nem utal forrásaira.

Zentai Károly.

Villani Lajos br.: A mai Olaszország. Bp. Magyar Szemle Társ. 78. o.

Minden nemzet egy szellemi életegység, melyet a történelmi erők áramlása formál: fejleszt vagy apaszt. A politikai biológiának ez a tétele maradéktalanul beteljesedett eddig a népek életében; szemléltető iskolapéldája pedig a világháború utáni olasz nemzet története. Ennek a tanulságos népi metamorfózisnak megindulását, eszmei küzdelmét és áldásos eredményét vizsgálja Villani könyve. Középpontjában áll a Duce, a fajt és korszellemet jelképező zseni, aki a sorsdöntő 1919. márc. 23-iki mozgalmával a nemzeti feltámadás irányába terelte a szociálista és kommunista vizek felé sodródó országot.

Lelkes, de minden demagóg hatáskereséstől mentes hangú könyvében magyarázza meg a szerző, miért lett ez a kivételesen nagy egyéniség az olasz politikai-gazdasági és kulturális életnek koncentrációs pontjává.

A Milanóból kiinduló tisztító vihar új társadalmi és állami rendszert: egységet és rendet teremt. A harcnak vannak áldozatai is. Az Eszmének ezeket a vértanuit azonban Mussolini bámulatos pszichológiai érzékkel és fanatizáló erővel nem engedi feledésbe menni hanem megmaradt gárdájával állandó lelki kapcsolatban tartja. Emlékük tovább masírozik a győztes mozgalommal. Sorakozónál az ő neveiket is felolvassák és a bajtársak karban kiáltják „presente" (jelen). Ezzel is jelezve, hogy a martírok szelleme a Hadak útján kíséri őket tovább.

A szociálisták általános sztrájkkal akarnak felelni erre a nemzeti ébredésre

de az elhagyott munkahelyeken megjelennek a fasiszták és megmutatják, hogy nemcsak meghalni, de élni is tudnak Itáliáért.

A hatalom átvétele után a fasizmus az olasz élet reorganizálását kezdi meg. Az ifjúság neveléséről épúgy gondoskodik, mint az új nacionalista világszemlélet, belső megszervezettség és anyagi jólét nélkülözhetetlen előfeltételeiről. A fasiszta világnézet munkaprogramját Mussolini: La dottrina del fasizma c. írásában foglalta össze. A fasiszta államrend alapvető dogmája hogy a nemzet minden egyes tagja illeszkedjék bele az állam célkitűzéseinek keretei közé. A totalitás elvének az a józan, de feltétlen formája érvényesül a politikában csakúgy, mint a munka és termelés kérdéseiben: mindent az államért, semmit az állam ellen, mert rajta kívül nincs élet. A kormány a magasabb nemzeti célok jegyében egyesít minden szellemi képességet és anyagi energiát. Igy került sor a liberális gazdasági rendszernek megdöntésére is a fasizmus munkaalkotmányában, a Carta del Lavoro-ban. *Nemzeti és szociális* alapon rendezi ez az alkotmány a munkaszerződéseket, a munkaközvetítést, a munkásság jólétét, segélyezését, szakképzését és hazafias nevelését. A szindikátusok megszervezésével új tartalmat ad a munkások érdekvédelmének és elsőpri a liberalizmusnak a szabadversenyből eredő gazdasági méltánytalanságait. A fasizmusnak tehát végső és egyedüli igazoló célja összefogni minden építő és termelő erőt, fajszeretetet és hivatástudatot; munkát és tőkét egyaránt. Mélységesen szociális érzését pedig a Dopolavoro szervezet felállításával bizonyitotta be, ahol *intézményesen*, vagyis anyagilag és szellemileg biztosítja a munkásság szabadidejének kellemes és hasznos felhasználását. A Caesárok és pápák Rómája mellé tehát méltán sorolhatjuk ma a fasiszta Rómát, mely egy hinni és dolgozni tudó nemzetet adott Európának.

Villani — a több éves tapasztalás közvetlenségével — egész közel tud férkőzni az események és átalakulások szövevényéhez. Könyve nemcsak arra bizonyíték, hogy Mussolini egyéni hivatástudata miként szélesült ki történeti misszióvá, hanem tanulságos olvasmány minden reformok lázában élő nemzet számára. Nagyon kívánatos volna, hogy — főkép az olasz-magyar csereakciók révén kiutazó ifjaink — elmélkedjék át a fejezeteit.

Visy József.

LAPSZEMLE.

Magyar Tanitóképző, 1939. LII. évfolyam.

1. *szám. Dr. Somos Lajos: Mennyiben szolgálja a liceum a tanitóképzést?* A liceummal, mint új iskolatípussal tanitóképzésünk fejlődésének vonalát komoly törés fenyegeti. A liceumi nevelést szabályozó Utmutatás nem teszi lehetővé, hogy ez iskola a tanitóképző előiskolája és alsó tagozata legyen. Javasolja a liceumra nézve az „alsó-tagozat" gondolatának és a tanitói „ránevelés" szellemének érvényesítését, a liceumhoz gyakorló-iskola kapcsolását. A liceumnak a gyakorlati életpályákra nevelés csak másodrendű feladata legyen. *Dr. Veress István Tanulságokat közöl a debreceni kollégium nevelési redszeréből*, felmutatja, hogy a kollégium diákjaira a sok lelki erőt kivánó nélkülözések jellemnevelő hatással voltak. E jellemnevelést különösen előmozditotta a vallásosan erkölcsi nevelésen kivül a kollégiumot átható klasszikus műveltség szelleme, nem különben az az önkormányzat, amelyet az ifjúság különféle alakban mindenkor élvezhet. E multjával tud a kollégium tanitani és hagyományaival nevelni.

2. szám. Dr. Imre Sándor: *A tanítóképzés és a liceum* egymáshoz való viszonyát tisztázza. A tanítóképzés új szervezete a fejlődés irányát követi, mert „felemeli a pályaválasztás alsó határát 4 évvel, vagyis azonossá teszi az összes szellemi pályák jelöltjeinek pályaválasztási idejével; elválasztja az általában való művelést a pályára készítéstől s biztosítja a tanítói munkakörre való előkészülés zavartalanságát azzal, hogy két évet egyedül ilyen célú tanulmányokra fordíttat". Az érettségivel tanítóképzőben eltöltött két év tapasztalatai azt bizonyítják, hogy aki tudatos pályaválasztással készül tanítónak, abban a neveléi lelkület a kívánt mértékben kialakul; az eddigi rend sem tudta jobban biztosítani a tanítónevelésben nagy szerepet játszó gyermek-megismerést a fejletlen, inkább magával törődő tanítónövendék számára, mint majd tudja az új rend a fejlettebb értelműeknek a tanítóképző-akadémiában. Nagy dolog az is, hogy a tanítóképzés szelleme a nagy képességűnek tervezett liceumban is térhez jut, tehát ezentúl egyetemesen alakító szellem lesz, amiből a nemzet nagy tömegének kedvező benső alakulása remélhető.

A vita alá bocsátott *tanítóképző-akadémia tartalmáról Molnár Oszkár* fejti ki véleményét és ad óratervi javaslatot. Áttekinti más államok tanítóképzésének rendkívül tarka képét és a kérdést a népoktatással egybevetve vizsgálja. Figyelmünkbe ajánlja: a főiskolai tanítóképzők csaknem kizárólag a szakképzést szolgálják, azzal a feltételezéssel, hogy az oda felvett hallgatók már bírnak annyi általános ismerettel, amennyi a tanítói munkakör ellátásához szükséges. A tanító a hivatása közben nyujtandó ismereteknek teljesen birtokában legyen, ezért a tanítóképző-akadémia óratervébe minden olyan tárgyat be kell iktatni, amely a liceumban nem fordul elő, de a népiskolában tanítani kell; ehhez járul a szakképzés.

3. szám. A f. irat a tanítóképző-akadémia óraterv-vitáját folytatja, ennek értékét *Molnár Oszkár* szerkesztő méri le. Tüzetes hozzászólásokat közöl a lap a kérdésről. *Mesterházy Jenő* Magyar művelődési és társadalmi ismeretek tanítását kívánja, *dr. Jelitainé Lajos Mária dr.* a módszertannak az eddiginél nagyobb óraszámát kéri és szemináriumi gyakorlatok beillesztését. *Wagner Ferenc* jónak látja, ha a társadalmi és szellemi élet alakulásának vizsgálata is tárgya lesz az akadémiának, de ez foglalja magában a magyar öntudat fejlődésének történetét is. *Mácsay Károly* a tanítóképző-akadémia főiskola-jellegének tisztázását tartja jelentősnek; meg kell keresni az új iskola helyét köznevelésünk mai szervezetében, mert ez a berendezés, vezetés, tanulmányi rend, vizsgálatok és minősítés sok-sok részletére döntő. *Csekő Árpád* a szándékolt szemináriumi órák helyét kutatja, *Kiss Lajos* attól óv, hogy ne akarjunk az új iskolatípussal felfedezők, modernek lenni, különösen a nemzeti öntudat tanításának elhatározásában.

Juhász Béla.

A Jövő Utjain. 1938. évfolyam.

1. s-. Nyireő Éva: *A mai ifjúság olvasmányai és a túlkorai olvasmányok veszedelme.* A mai gyermek megdöbbentő koraérettsége az ifjúság olvasmányaiban is visszatükröződik. A 8 éves gyermekek a 10 éveseknek írt könyveket olvassák. Azok a könyvek, amelyeket a pedagógiai gondoskodás a 14—17 éveseknek szánt, csak 12, legfeljebb 13 éves koráig érdekli a mai gyermeket. 14 éves kor után már többnyire csak a felnőtteknek (vagy még azoknak sem) való irodalmat bújják. Elszomorító a 14 éven felüli gyermekek és serdülők (különösen leányok) olvasmányainak tanulmányozása. Bőven találkozunk „kedvenc" olvasmányok között Balzac, Maupassant, Dosztojevszkij, Erdős Renée ... stb. az ifjú lelket megmérgező és a kedélyt kiölő munkáival.

Ezek ellen a veszedelmek ellen csak az irodalomtanítás megformálásával (főkép az időszerűbbé tételével) védekezhetünk.

Várkonyi Hildebrand az újnevelés 1936. évi Cheltenhamban tartott világkongresszusát ismerteti. A kongresszus tárgya az emberi szabadság kérdése volt, nevelői szempontból. Lelkileg független embereket kell nevelni, akik saját belátásukból harcolnak az eszményekért és akik felelősségérzetük és altruista érzelmüknél fogva szervesen be tudnak illeszkedni a szabad államba. Értékes személyiségeket kell nevelni az állam számára, akik külső beavatkozás és kényszer nélkül is örömmel küzdenek az emberiség és a haza szent céljaiért.

A 2. sz. a korszerű testnevelés problémáival foglalkozik. 19 író tárja elénk a családi életben és az iskolában (az óvodától kezdve egész az egyetemig) felmerülő testnevelési kérdéseket. Ismertetik a korszerű testnevelés eszközeit, módját és lehetőségeit a pedagógus, a testnevelő, a sportorvos és a gyógypedagógus szemszögéből, sőt lélektani vonatkozásokra is szentelnek egy cikket.

S.-né Kiss Terézia; Segít a macskának egeret fogni. A szerző egy állattörténet kapcsán tárja elénk azt a gyakran előforduló nevelési hibát, amikor a nevelőnek nincs elég önfegyelme és tárgyilagossága, hogy a gyermek életébe fölöslegesen még segítéssel se avatkozzék be, csak azért, mert ő valamit jobban is meg tud csinálni, mint a gyermek. Hagyni kell a gyereket, hogy ügyességét, tudását és találékonyságát érvényesítse.

3. sz. főleg a tanítóképzés és a tanítóság feladataival foglalkozik. *Spiel Oszkár: „Hellmann apó megtudja, hogyan jönnek létre az osztályzatok.* A szülők többnyire nem is sejtik, hogy mennyi körülményt kell fontolgatni a tanítónak osztályozás közben. Lehetetlen azt kívánni, hogy az osztályozás a tanuló tudásának és képességének abszolut minősítése legyen és ne befolyásolja az egész osztály színvonalával való összehasonlítás.

4—5. sz. Szemelvények a M. Kir. Gyermeklélektani Intézet nevelési és pályaválasztó tanácsadó ambulanciájáról.

Az intézet 9 év óta folytatott munkájával 4,000 összetört sorsú gyermeknek nyujtott segítséget. Száraz ismertetés helyett egy-egy jellegzetes példán írják le a Gyermeklélektani Intézet munkatársai, hogy milyen hatékony segítséget nyujt az intézet a rossz tanuló, ideges és beteges, azonkívül a rossz útra tévedt gyermek sorsának megváltoztatásával. A tanácsadás két részből áll: diagnózisból és terápiából. Mindkettőhöz igénybeveszik az orvostudomány és didaktika, sőt néha a kriminológia segítségét is.

Igen sok esetben nem a gyermeket kell nevelni tulajdonképen, hanem a szülőket, akik idegeskedésükkel vagy a megfelelő hozzáértés hiánya folytán a testileglelkileg ép gyermeket „rossz", „gyámoltalan és félénk", gyakran pedig idegbeteg emberré változtatják. Ezért az intézet nemcsak a gyermekekkel foglalkozik, hanem külön „szülők iskoláját" is tart fenn. Az intézet pályaválasztási kérdésekben is szaktanácsot ad a hozzáfordulóknak.

6. sz. Sz. Csorba Tibor: „A *film a tanuló életében*" címmel ismerteti, mikép használják fel a filmet a külföldön (különösen Amerikában és Angliában) az iskolai oktatás kiegészítésére és hatékonyabbá tételére és milyen lehetőségeket nyujt a filmek alkalmazása az iskola falai között.

Sólyi (Strausz) Antal.

VEGYES.

A magyar tanítóképzés 20 éve a Felvidéken. Ezen a címen tartotta jól sikerült bemutatkozó előadását Nagy Sándor, a komáromi ref. tanítóképzőintézet igazgatója, a T. I. T. O. E. áprilisi taggyűlésén, Budapesten. Úgyszólván ez volt az első alkalom, hogy az anyaország s a felszabadult területek egyazon iskolafajának tanársága közvetlen kapcsolatba került egymással.

Előadásában kifejtette, hogy a cseh művelődéspolitika elsősorban a szakiskolákat sújtotta. A csehszlovák tanítóképzésből hiányzott a korai hivatásranevelés, amennyiben a négyévfolyamú tanítóképző elvégzése után a tanítói oklevél megszerzése két évi pedagógiai gyakorlathoz, illetőleg az ezt követő vizsgához volt kötve. Még inkább nélkülözték a hivatástudatot azok, akik nem tanítói, hanem középiskolai érettségi vizsgálat után jutottak el a pedagógiai gyakorlathoz és nyerték el a tanítói oklevelet. A csehszlovák tanítóképzésnek a legkirívóbb fogyatékossága az externista vizsgarendszerben rejlett. Ennek lényege, hogy polgári iskolai végzettséggel magánúton is lehetett készülni a tanítói pályára. Bizonyos korban — minden további iskolai tanulmány nélkül — jelentkezhettek a tanítói érettségi vizsga letételére. Ennek sikeres elvégzése után 2 éves pedagógiai gyakorlatra bocsáttatták s így megszerezhették a tanítói oklevelet. Ez általános szervezeti hibákon kívül a kisebbségi magyarságnak még a sorsával járó, sajátságos nehézségekkel is meg kellett birkózni. Ezt a feladatot a mindössze három magyar tanításnyelvű képzőintézet vállalhatta. A pozsonyi képzőt azonban már eleve ki kell kapcsolnunk, azon egyszerű oknál fogva, mert az iskolafenntartó az állam lévén, nem érvényesíthette a magyar nemzetnevelés szempontjait. Más a helyzet a felekezeti jellegű tanítóképzés terén. Az államfordulattal egyidejűleg működő pozsonyi Orsolya-rendi tanítónőképző s az utóbbi években megnyílt komáromi ref. tanítóképző-int. lett a magyar népkultúra fellegvárává. E két intézet falai közül nem száműzhették a kisebbségi sorsban oly nélkülözhetetlenül fontos közösségi tudat ápolását s a tanerők tartózkodó magatartást mutattak a cseh szellemmel oly szívesen kacérkodó aktivizmussal szemben.

A Szt. Orsolyarend pozsonyi intézete a bécsi döntés következtében megszüntette működését, mert a várost gyűrűző magyar nyelvterület jórésze visszakerült hozzánk. A komáromi ref. tanítóképző-int. tudvalévően pedig magyar területen folytatja népnevelő küldetését. A Pozsonyban rekedt magyarnyelvű képzőintézet ugyancsak a Délvidék visszatérése folytán a fokozatos elsorvadás felé halad.

Wagner Ferenc.

Uj versenyszabályzat a gyorsíróversenyeken. A Magyar Gyorsírók Országos Szövetsége az 1938. évi karácsonyi gyorsíróversenyen meglepetésszerűen új versenyszabályzatot léptetett életbe. Eddig a teljes 5 perces diktátumot kellett áttenni közönséges írásba bizonyos meghatározott időn és hibahatáron belül, most a versenyző csak igen rövid ideig, pl. a 100 szótagos fokon 10 percig dolgozhatott és az volt az irányadó, hogy ez alatt az idő alatt hány szótagot volt képes áttenni. A meglevő áttételben elkövetett hibákért itt is levonás járt bizonyos kulcs szerint, de a hibahatár nincs rögzítve.

Az uj szabályzat legfőbb indítóoka az volt, hogy az egyre nagyobb arányokat öltő versenyek lebonyolítását, ellenőrzését és a többezerre menő dolgozatok javítását megkönnyítse. Ezt a

célt az új rendszer nyilván el is érte mert nagy átlagban az áttételi idő most csak egyharmadrésze volt a réginek tehát ugyanannyi idő alatt háromszor annyi versenyfokot lehetett lebonyolitani, mint régen, továbbá most csak harmadrész annyi felügyelőre volt szükség, mint ezelőtt.

Az új szabályzat hívei azzal érvelnek, hogy az egészen rövidre szabott áttételi idő miatt a versenyzők nem érnek rá egymásnak segíteni, azonkívül minden versenyző annál nagyobb szótagszámot fog áttenni, minél gyorsabban olvassa vissza a saját sztenogrammját. Mindkét érv csak bizonyos korlátok közt fogadható el. Kétségtelen, hogy a visszaélés lehetősége kisebb, azt azonban továbbra sem lehet megakadályozni, hogy az egyik, gyorsan olvasó versenyző félhalkan mondja a visszaolvasott szöveget és a közelében ülők mindannyian egyszerre írják ezt az attételt. Hogy ez valóban lehetséges, bizonyítja az a sok áttétel, amely pontosan ugyanazzal a szóval végződik és amelyben a hibák is ugyanazok, vagy (kedvező esetben) amelyek egyformán hibátlanok. A második érv a gyakorlatban még kevésbbé igazolható: bármilyen gyorsan olvassa is vissza valaki a sztenogrammját, ha technikai íráskészsége még gyarló, igen nagy hátrányba kerül azzal a versenyzővel szemben, aki lassabban olvas ugyan vissza, de folyóírása lényegesen gyorsabb. A visszaolvasási sebesség tökéletes ellenőrzése csakis stopper-órával lehetséges, a folyóírás teljes kikapcsolásával.

Azért az előnyért, hogy a versenyek lebonyolítása gyorsabbá vált, igen nagy árat kellett fizetni. 1. A tulságosan rövid áttételi idő miatt a versenyzők zöme az 5 perces diktátumnak csak az első 3 percét tudja áttenni és így ez a csonka, befejezetlen áttétel még akkor sem bizonyítja azt, hogy a versenyző valóban képes-e azon a fokon teljes 5 perces diktátumot irni, ha a meglévő áttétel teljesen hibátlan. 2. Az elsietett munka az áttételi hibák számát erősen megnöveli, mert a versenyzőnek nincs ideje ahhoz, hogy az áttett szöveget átnézze, vagy a kétesebb helyeken gondolkozzék. 3. A bírálat (a bajnoki fok kivételével) csak a lediktált szövegtől való eltéréseket számolja össze és nincs tekintettel arra, hogy ezek csak kisebb, stiláris hibák-e, vagy súlyos, értelemzavaró, u. n. nagy hibák? Így azután olyan dolgozatok is bejuthatnak a sikerültek közé, amelyek a régebbi bírálat szerint (magasabb fokokon) kiestek volna. A dolgozatok minőségét tehát erősen lerontja az új szabályzat. A hibahatár nincs megszabva, tehát oly dolgozatok is elfogadhatók, amelyeket régebben elvetettek volna a túlsok hiba miatt. 5. A sietős munka, a minél gyorsabb folyóírás erősen rontja a versenyzők íráskészségét, sőt néha egyenesen olvashatatlanná teszi. Ezzel kapcsolatban természetesen a helyesírási hibák száma is veszedelmesen megnő. 6. A súlypont nem a teljes 5 perces diktátum lehetőleg hibátlan áttételén van, hanem a gyors folyóíráson. Ennek folytán az alacsonyabb osztályos, fiatalabb tanulók (14—16 évesek) lényegesen hátrányba kerülnek az idősebbekkel szemben, akiknél a folyóírás már jóval gyorsabban megy. Ez a hátrány néha 100, sőt 150 %-os különbségben jelentkezik, mert elég gyakori eset, hogy míg a fiatalabbak 10 perc alatt csak 200 szótagot tudnak folyóírással leírni, addig az idősebbek 400, kivételesen 500 szótagot is.

A Szegedi Gyorsírók Egyesülete februári választmányi gyűlésén behatóan foglalkozott az új szabályzat bírálatával és alaposan megokolt kifogásait fel is terjesztette a Szövetséghez. De hevesen ellenezték az új szabályzatot többek közt Majercsik Sándor dr. és

Nemes Zoltán dr. parlamenti gyorsírók, többszörös bajnokok is, mert ők meg a magasfokú versenydolgozatok színvonalát féltették. A Szövetség azonban érthetetlen okból, még csak tárgyalás alá sem vette a szegedi felterjesztést és 14 szavazattal 12 ellenében határozatilag kimondta, hogy a tavaszi versenyeket már az új szabályzat szerint rendezik.

Most, hogy az országos és a kerületi versenyek mindenütt lezajlottak, áttekinthetővé vált az egész vonalon az új szabályzat hatása. Elsősorban a dolgozatok száma lényegesen megnövekedett, nemcsak azért, mert visszaállították a 100 és 120 szótagos tömegfokokat, hanem azért is, mert most sok olyan versenyző is beérkezett, aki az illető fokot csak 3 percig képes írni, tehát a régi, 5 perces diktátum teljes áttétele esetén nem jött volna be. Ez a szaporulat egymagában kb. 10 %-ra becsülhető. De megnövekedett a pontszám is, mert pl. még a 100 szótagos fokon is, hibátlan, teljes áttétel mellett jóval több pontot lehetett szerezni, mint a régebbi szabályzat szerint. Természetesen nemcsak az egyes dolgozatok, hanem az egyes iskolák pontszáma is erősen megnövekedett, ez azonban arányosan érvényesült minden egyes iskolánál és így az iskolák közti pontverseny eredménye lényegesebb eltolódást nem mutat.

Itt meg kell említenünk azt is, hogy a szegedi iskolák szokásos intézetközi versenyét az idén szintén az új szabályzat szerint bonyolítottuk le. Az eredmény azt mutatja, hogy a teljes diktátumot a versenyzőknek alig 2—3 százaléka tette át, tehát a megengedett áttételi idő túlságosan rövid. Nagy átlagban a versenyzők 30 szótagos sebességgel írták az áttételt, ami más szóval azt jelenti, hogy a diktátumnak csak az első 3 percét voltak képesek folyóírásba áttenni. Ez a tény egymagában döntően bizonyítja azt. hogy az új szabályzat nem teszi lehetővé a gyorsíróképesség komoly értékelését, mert hiszen köztudomású, hogy a sztenogrammírási és visszaolvasási nehézségek a diktátum negyedik percében kezdődnek. Volt azonban olyan versenyző is, aki alig 130 szótagnyi szöveget tett át 10 perc alatt, de hibát nem csinált és így ezzel az egészen rövidke dolgozattal is elég jelentékeny pontot szerzett.

Ezek a szegedi tapasztalatok még jobban megerősítik azt a meggyőződésünket, hogy az új szabályzat helytelen és irreális.

Eckerdt Elek.

Árpád nyomda nyomása Szeged. Nyomdáért felel: Szittner János.

TARTALOM

Oldal

BERG PÁL: Modern problémák az európai nevelésben — — — 241
EVVA GABRIELLA: A hazudozó gyermek — — — — — 252
IMPLOM JÓZSEF: Diáknyaraltatás a polgári fiúiskolában — — — 259
JÁNOSKA TIVADAR: A polgári iskolai szakvizsgák rendszere — — 261
ZENTAI KÁROLY: A népiskolai tanulók tárgyilagos megismerése — — 265
KELEMEN FERENC: Az iparostanonc nevelés társadalmi és nemzeti vonatkozásai — — — — — — — — — — 270
—: Beszámoló a szegedi szakoktatási kiállításról — — — — 275

IRODALOM.

BARTUCZ LAJOS: A magyar ember (*Aldobolyi Nagy Miklós*); DARÁS GÁBOR: A ruténföld elszakításának előzményei (*Wagner Ferenc*); TIMÁR KÁLMÁN: Az érsekújvári Tanítóképző Intézet története (*Zentai Károly*); VILLANI LAJOS: A mai Olaszország (*Visy József*) — — — — — 279

LAPSZEMLE.

Magyar Tanítóképző (*Juhász Béla*); A Jövő Útjain (*Sólyi Antal*) — — 283

VEGYES.

A magyar Tanítókepzés a Felvidéken (*Wagner Ferenc*); Új versenyszabályzat a gyorsíróversenyeken (*Eckerdt Elek*) — — — — — — 286

A NEVELÉSÜGYI SZEMLE megjelenik július és augusztus hó kivételével minden hónapban. Előfizetési ára évi 10 P. Laptulajdonos: a Magyar Nevelők Egyesülete. Felelős szerkesztő: Dr. Tettamanti Béla, felelős kiadó: Dr. Szalkai Zoltán. Szerkesztőség és kiadóhivatal Szeged, Baross Gábor utca 2 szám. Csekkszámla száma: 603; címe: Szeged Csongrádi Takarékpénztár (az értesítő lapon a következő jelzéssel: Nevelésügyi Szemle előfizetése). Egyes szám ára 1.20 P. kettős szám ára 2.40. P. Szerkesztőségi órák (Zerge-u. 19. I. em.) minden hónap első hétfőjén 5—6-ig.